

gazete duvar

kitaP.

SAYI: 06

Saffet Murat Tura Zor Problem: Bilinç'i anlattı

Süreyya Evren: Rahat zaten sivri bir şeydir!

64. Sait Faik Hikâye Armağanı Kemal Varol'un

Kitaptan Bienale: 'Klasik Güzelleştirme'den
'Sokağın Zoru'na

Avesta Yayınları'nın 9 kitabı yasaklandı

4

Güç bizde olduğunda nerede duracağız? Tuğçe Isıyel

10

64. Sait Faik Hikâye Armağanı

Kemal Varol'un Anıl Mert Özsoy

15

'Afrika hariç değil'

Emek Erez

22

Çıplak sanat: Paris müzesi nüdistlere kapılarını açtı

25

'Marx dâhiyse biz en iyi ihtimalle yetenekliydik'

Soner Sert

32

Kitaptan Bienale: 'Klasik Güzelleştirme'den 'Sokağın Zoru'na Cennet Sepetci

38

Şeyhmus Diken, kentin sicilinden düşenleri hatırlatıyor Vecdi Erbay

11

Süreyya Evren: Rahat zaten sivri bir şeydir! Nida Dinçtürk

18

Mehmet Said Aydın şiiri: Kelimelerin kokusu! Melih Levi

23

Avesta Yayınları'nın 9 kitabı yasaklandı Anıl Mert Özsoy

27

Kerim Akbaş: Hiçbir şeyle uzlaşma yok Anıl Can

34

Hüseyin Yurtdaş: İnsanın zehirli bir tarafı, karanlığı var. Ahmet Ergenç

43

Çok Okunanlar - Yeni Çıkanlar

Sayı: 6 Mayıs 2018

Yayın Sahibi

**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına**
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Tasarım

Ersan Uğur Gör

Katkıda Bulunanlar

Tuğçe İşıyel, Soner Sert, Anıl Mert
Özsoy, Melih Levi, Emek Erez, Nida
Dinçtürk, Cennet Sepetci, Vecdi Erbay
Ahmet Ergenç, Anıl Cihan

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu sayımıza ruh bilimini mercek altına
alarak başladık.

Tuğçe İşıyel, psikiyatryazar Saffet Murat
Tura ile son kitabı Zor Problem: Bilinç
üzerine sohbet etti.

Melih Levi, şair Mehmet Said Aydın'ın şiiri
üzerine detaylı bir inceleme kaleme aldı.

Bu yıl 64. kez verilen Sait Faik Hikâye
Armağanı, Kemal Varol'a layık görüldü.

Nida Dinçtürk, Süreyya Evren'le son kitabı
Yakınafrika üzerine söyleşti. Emek Erez,
kaleme aldığı kritikte Süreyya Evren'e
yakından bakmak isteyenlere farklı bir
pencere açtı.

Türkiye'nin kendi alanında önemli
kitaplara imza atan yayınevlerinden
Avesta Yayınları'nın 9 kitabı yasaklandı.
Genel Yayın Yönetmeni Abdullah Keskin
yasaklanma sürecini anlattı.

Cennet Sepetci, ressam İhsan Oturmak'la
kitap kapakları üzerine konuştu.

Vecdi Erbay, Ahmet Ergenç, Anıl Cihan,
Soner Sert, bu sayımızda katkıda bulunan
isimler oldu.

Marifet iltifata tabidir...
İyi okumalar!

Anıl Mert Özsoy

Güç bizde olduğunda nerede duracağız?

Bazı dillerde bilinçle vicdan aynı kelimedir. Ahlakın otomatik, kuralcı, genelleştirici yapısı karşısında vicdan belli bir farkındalığa dayanır. Eski bir yazımda “Ahlak bir vicdan tembelliğidir” demiştim. Vicdanın koşulu olarak da bilinçten söz edebiliriz. Bilinçsiz bir varlığın vicdanından da söz edilemez ne de olsa...

Tuğçe İsiyel tugceisiyel@gmail.com

Saffet Murat Tura'yla “bilinç” üzerine konuştuk. Bir doğa olayı olarak bilinç, psikolojik anlamda bilinç, varoluş bilinci, tarih bilinci, politik bilinç. Bilincin ötekini anlamada ve kabul etmede olan rolünü sorguladık. Ve sonrasında vicdan kavramının kulaklarını çınlattık. Her ne kadar çınladıysa...

Pratik anlamda psikanalitik yönelimli çalıştığınızı biliyorum. Bilinçdışının izini sürüyorsunuz bir bakıma. Ve uzun bir süredir ise teorik olarak “bilinç” üzerine çalışmalar yapıyorsunuz. Sizi “bilinç” meselesine iten motivasyon nedir?

Şimdi önce bir ayırım yapalım. Benim bilinçle ilgili çalışmalarımın psikanalitik bilinç kavramıyla sadece çok uzaktan bir alakası var. Şöyle diyelim, psikolojik bir kavram olarak bilinçten değil doğanın ya da evrenin temel bir katmanı olarak bilinçten söz ediyorum. Yani atomlar, moleküller, enerji, uzay-zaman gibi doğanın en temel yapı taşlarından biri olarak bilinçten. Her insanın şöyle ya da böyle bir bilinç içeriği olabilir. Şu anda bu söyleyişi yaptığımız gibi bir bilinçli yaşantımız var mesela. Ama bir doğa olayı olarak bilinciniz başka bir şey. Sizde, bende hepimizde tezahür eden bu doğa olayının esası ne? Maddi bir organizasyon olan beynimizle öznel yaşantılarımız, bilincimiz arasındaki ilişki ne? Bu düzeyde ele alınan bilinç, bildiğimiz evren bölgesindeki en önemli problemdir. Bu şekilde ele alındığında psikolojik bir problem değildir artık bilinç. Kozmolojik hatta ontolojik bir problemdir. Bu probleme eğilmemin, uzun yıllardır bu problemle uğraşmamın nedeni de akademik olmaktan daha çok varoluşsal. Bakın bu dünyada bir gün kendimizi fark ediyoruz. Günlük koşuşturmalar filan. Şunu yaptım bunu yapamadım. O bana şöyle dedi ben ona böyle dedim. Ama bir adım geri çekilip baktığımızda varlığı görüyoruz. Bu yaşadığımız şeyin aslı ne? İşte geldik gidiyoruz. Ama neydi bu? Bilinç probleminin esası budur bir bakıma. Çünkü varlığı fark etmemiz bilinçle mümkün. Bir bakıma, ama sadece bir bakıma, sadece tekil bir insan varlığı olarak kendimizden hareket ederek konuştuğumuzda varlığın koşulu bilinçtir. Bilinç yoksa varlık da yok.

Bir de bilinç problemiyle niye bu kadar alakalı olduğumu sordunuz. Madem Heidegger'den gidiyoruz oradan sürdürelim. Diyelim bir tamirat yapıyorsunuz. Çekiç elinizin altındayken fark etmezsiniz onu. Ne zaman ki çekiç elinize gelmez, elinizi attığınızda bulamazsınız onu, o zaman birden çekici fark edersiniz. Arıza. Bilinç sorusu doğrudan ölümlülük sorusuna bağlıdır. Ölüm arızadır ve size varlığı sorgulatır.

'YAŞ İLERLEDİKÇE ÖLÜM KORKUSU AZALİYOR'

Peki anksiyeteyi ölümün arıza oluşu ve bize varlığı sorgulatmasına bağlayabilir miyiz? Ya da şöyle sorayım farkındalık arttıkça anksiyete de artar mı?

Tabii burada artık temel bir doğa olayı olarak bilincin ne olduğunu araştırmaktan bir insan olarak

ölümlü olmamızın farkındalığından kaynaklanan varoluşsal problemlerimize geçiyoruz. Bu benim çok da üzerinde çalıştığım bir alan değil. Belki de bilincin ne olduğu problemiyle bu denli uğraşmak ölümlülüğü düşünmekten kaçınmamı sağlayan bir savunmadır, bilmiyorum.

Öyle ya da böyle ben bilinci fark ettiğim andan itibaren, yani çocukluğumdan başlayarak bunu kozmik bir problem olarak aldım. Önce felsefi sonra bilimsel bir problem olarak. Yani bilinci şahsi bir problem olarak ele almadım, oturup ölüm üzerine uzun uzun düşünmedim. Hem düşünseydim ne olacaktı ki?

Varoluşçu filozoflar ne der bilemem ama kendimde ve hastalarımda gözlemediğim bir şey var; yaş ilerledikçe ölüm korkusu azalıyor. Belki sevdiğinizizi geride bırakmanın hüznü, burukluğu diyelim. Bir o kalıyor geriye. En azından bende böyle oldu. Bir oyundur işte, gelip geçiyor. Bu oyunu ciddiye almamızın tek nedeni sevdiğimizimiz aslında. Geri kalan öyle de olur böyle de. On yıl sonra kimse hatırlamaz.

Büyük büyük dedelerinizi, ninelerinizi düşünün. Onlar da yaşadı. Ne çok şeyi ciddiye aldılar, üzüldüler, sevindiler. Sonra? İşte böyle bir şey yaşam. Burada İsa'cılık oynamak istemezdim ama sevgi önemli galiba. Derin ve köklü bir nihilizm karşısında tek dayanağımız o çünkü.

Evet, çünkü ölüm ne söylesek biraz eksik kalacak, biraz yalan olacak bir kavram. Tam bir bilinmezlik, belirsizlik aslında. Ölümlülüğü düşünmekten kaçınmanızla, bilinci son kitabınızın başlığında olduğu gibi "zor problem" olarak tanımlamanız arasında bir bağlantı var mı acaba?

Sanırım yok. Bir kere çözmeye çalıştığım probleme "zor problem" adını veren ben değilim, Avusturyalı filozof David Chalmers. Zor problem zor problemdir. Çünkü sahiden zor problemdir. Bilinci psikolojik bir problem gibi değil de bir doğa olayı olarak ele aldığımızda bilinç gerçekten zor problemdir. Şöyle açıklayalım isterseniz. Nöro-biyolojide pek çok beyin fonksiyonunu açıklamaya çalışıyoruz: Dikkat, hafıza, konuşma, karar alma, duygu kontrolü, empati vs. Bunlar görece kolay problemler. Çünkü bu fonksiyonları gerçekleştiren nöral mekanizmayı aydınlatacaksınız; bilim-

sel vazife bundan ibarettir. Bu da yapılabilir, zaten yapılıyor. Ama fenomenal yaşantı olarak bilinç tamamen farklı bir problem. Bir robotun nasıl çalıştığını açıklayabilirsiniz. Ama bir robotun nasıl olup da bilinçli bir iç yaşantısı olduğunu açıklamak; işte zor problem budur. Üstelik sevgili Tuğçe ben ölümü düşünmekten kaçındığımı söylemedim. Belki kaçınıyorumdur dedim.

Kaçınıyorum ya da kaçınmıyorum. Bunun bir homo sapiensin psikolojik bir durumu olmasından başka bir önemi yok ki. Yani bize doğanın derin yapısı hakkında bir şey söylemiyor. Saffet diye bir insan ölümü düşünmekten kaçınıyor. İşine yarıyorsa kaçsın canım, ne olacak? Üç günlük dünya. Ama bilinci bir doğa olayı değil de illa ki dünyevilik çerçevesinde konuşacaksa daha anlamlı konular var bence. İdeolojik bilinç, milli şuur, sınıf bilinci, Müslümanlık bilinci gibi. Belki buradan gitmekte yarar olabilir.

‘SINIF BİLİNCİ BİR KEŞİF Mİ İCAT MI?’

Buradan politik bilince geçiyoruz sınıırım. Bilinç ve kimlik özellikle politik alanda zaman zaman birbirinin yerine kullanılıyor gibi geliyor bana. Siz burada nasıl bir ayırım yaparsınız?

Galiba önce sosyal gerçekliğin bir tür oyun gerçeklik olduğunu anlamak lazım. Oyundaki gibi karşılıklı rolleri, kuralları dil sayesinde, anlatılar sayesinde kurulan bir gerçeklik bu. Biraz yabancılaşmış, bir adım geri çekilip dışarıdan baktığımızda hemen görüyoruz oyunu. Ama çoğu zaman, hatta daima oyun biz insanlardan bağımsızlaşıyor, fetişleşiyor. Oyun kendini yazıyor. Daha doğrusu oyun bizi oynuyor. Onu yönlendirip şekillendirmiyoruz, kontrol edemiyoruz. Oyun bizi şekillendiriyor. “Tarihi ve geçici” olan insan ilişkilerini doğal ve zorunlu bir gerçeklikmiş şeklinde yaşıyoruz. Başka bir yaşamın mümkün olduğunu düşünelim bile oyun sürüyor işte. Zaten Marx’dan Wittgenstein’a Gadamer’e Foucault ve Lacan’a kadar pek çok filozof değişik şekillerde, değişik bağlamlarda ele aldılar bu konuyu. Kendimize ilişkin bilincimiz de bu oyundaki rolümüzden, kimliğimizden dolayınlanarak kavradığımız bir bilinç; “doktor” olmak, “baba” olmak. Şimdi bu aşamada bile ciddi bir problem doğuyor aslında. Bu sosyo-kültürel gerçeklik tarihsel bir gerçeklik, tamam. Değişik dönemlerde, değişik coğrafyalarda farklı oyunlar oynanıyor. Tamam. Ama bizim kendilik bilincimiz, kendimizi kavrayış tarzımız tarihsel-kültürel olarak belirleniyorsa psikoloji ve psikiyatri gibi disiplinlerin konu aldığı bilinç durumlarını tarihsel olanlardan nasıl ayırt edeceğiz? Bu gibi disiplinler tarihsel, kültürel zeminden soyutlanabilir özgün, tarih ve kültür aşırı, evrensel bir araştırma nesnesine, araştırma alanına sahip mi? Dikkat ederseniz burada psikoloji ve psikiyatrinin bilimsel meşruiyetini sorgulamak durumunda kalıyoruz.

Önemli sorgulamalar bunlar. Lineer değil sirküler bir pozisyonda ilerliyor üstelik. Bilinç dediğimiz şey ayrı bir yerde değil, bütünsellik içerisinde konumlandırılacak bir kavram. Peki kendilik bilincimizin sosyo-kültürel oyun içinde şekillenmesi bizim sosyal aidiyetimizi de belirliyor olabilir mi?

Tabii. Mesela 19’uncu yy.’de ortaya çıkan milliyetçilik akımları Osmanlı gibi çeşitli imparatorlukların yıkılmasına, birçok yeni ulus devletinin kurulmasına yol açtı. Müthiş bir güç. Ama bu milli bilince ulaşabilmek, sahiden eskiden beri var olan bir durumun farkına varmaya mı yoksa yepyeni ideolojik, söylemsel bir kurguda kendini tanımlarken kendine bir tarih yaratmaya mı dayanıyor? Daha çok ikincisi gibi duruyor. Yani bir keşif değil muhtemelen bir icat söz konusu. Öte yandan Marksist literatürün söz konusu ettiği “sınıf bilinci” bir keşif mi, icat mı? Muhtemelen o da geniş ölçüde bir icat, bir kurgu. Aydınlanmacı hüma-

nizma için de aynı şeyler söylenebilir. Ama madem Aydınlanma'dan söz ettik şunu da soralım; insanlık bir şekilde bir "insanlık bilincine" ulaşabilir mi? İşte bundan çok emin değilim. Çeşitli nedenleri var böyle düşünmemin. Neyse, bilincin dört haline de kısaca değinmiş olduk böylece; bir doğa olayı olarak bilinç, psikolojik anlamda bilinç, varoluş bilinci ve tarih bilinci. Nereden baksak bakalım bilinç henüz çözemediğimiz derin bir problem.

Oradaki "neyse"yi geçmeyelim derim. Sanki bahsettiğiniz o insanlık bilincine ulaşabilmek için birtakım kayıpları göz önüne almamız gerekir. Ve o kayıplarla da başımız hoş olmalı ki bütünsel bir bilinçten söz edelim. Ne dersiniz?

Bir bakıma öyle. Ama ben olaya daha çok evrimsel psikoloji açısından bakma eğilimindeyim. Diğer pek çok biyolojik türde olduğu gibi bizde de fedakarlığa, dayanışmaya dayanan içgüdülerimizle rekabetçi içgüdülerimiz çatışma halindedir. Tabii burada eski Hobbes, Rousseau karşıtlığı bir zeminde tartışmaya girmeye gerek yok. İnsan doğal durumunda iyi midir? Yoksa "insan insanın kurdu" mu dur? Olayın esası şu: Evrimsel biyolojideki tabiriyle "grup seçilimi" pek çok tür gibi bizim de dayanışmacı özelliklerimizi temellendirir. Bununla beraber insan türünde "biz" olma biçimleri hemen daima "ötekiler" karşıtlığında kurulabilir. İnsandaki bu gruplaşma, hizipleşme eğilimleri bir insanlık bilincine ulaşmak sayesinde çözülebilir mi? Biliyorsunuz bilinç güçlü duygular, dürtüler, içgüdüler karşısında epey zayıf bir direnme gücüne sahiptir. Ayrıca her canlı gibi bencil olduğumuz da doğru. Ama hiç olmazsa bir ütopya gibi, muhtemelen asla ulaşamayacağımız bir ideal durum gibi bir insanlık bilinci fikrini korumakta yarar var diye düşünüyorum. Ne kadar zayıf olursa olsun bilinç tek şansımızdır ne de olsa.

'BAZI DİLLERDE BİLİNÇLE VİCDAN AYNI KELİMEDİR'

Burada bilinci idealize eder bir haliniz mi var? Yani tam olarak çözülemeyen şeyin yarattığı bir çekim mi bu?

Merkezi sinir sistemimiz bir tek şeye yarar: Sadeleştirmeye, basite indirgemeye. Olağanüstü karmaşık bir evrende yaşıyoruz. Bakın şu anda bile duyu organlarımızı uyaramayan o kadar çok olay

oluyor ki çevremizde. Mesela cep telefonlarımızı uyaran elektromanyetik dalgalar. Gözlerimiz elektromanyetik dalga spektrumunun çok sınırlı bir dalga boyu aralığına duyarlıdır, yani gördüğümüz ışığa. Yani sinir sistemi daha baştan dünyanın bütün mümkün görünümünün çoğuna kapamıştır kapıları. Dahası beyinde enformasyonlar alt nöral süreçlerde basitleştirilerek, sadeleştirilerek en tepeye, bilince ulaştırılır. Alt nöral sistemlerin eşik altı, bilinçdışı enformasyon işleme süreçlerini geçelim. Sadece dikkat mekanizması bile ciddi bir süzgeçtir. İşte bu sayede bu karmaşık evrenin en temel özelliklerinden birini, $E=mc^2$ gibi zarif ve basit bir formülde ifade edebiliyoruz. Bu sayede sade, basit ama zarif ve mükemmel olanı yakalayabiliyoruz. Bilinç karmaşayı basite indirgeyip, sıkıştırıp birkaç simgede ifade etmeye yaramakla kalmaz. Aynı zamanda bilinç, kapılarını dış uyaranlara kapatarak uzun süre belli bir enformasyonu işlememizin, uzun ve derin düşünmemizin de koşuludur. Bilinçdışı nöral süreçler yapamaz bunu.

Peki bilinci ötekini anlamada ve kabul etmede bir araç olarak görebilir miyiz?

Biliyorsunuz bazı dillerde bilinçle vicdan aynı kelimedir. Ahlakın otomatik, kuralcı, genelleyici yapısı karşısında vicdan belli bir farkındalığa dayanır. Eski bir yazımda "Ahlak bir vicdan

tembelliğidir” demiştim. Vicdanın koşulu olarak da bilinçten söz edebiliriz. Bilinçsiz bir varlığın vicdanından da söz edilemez ne de olsa. Mesela robotların ahlaki kuralları olsa da vicdanı olmaz diye düşünme eğilimindeyiz. Bilinçle vicdan arasındaki bu yakın ilişki nereden kaynaklanıyor peki? Amerikalı filozof Thomas Nagel başka bir bağlamda da olsa “Bir yarasa gibi olmak nasıl bir şeydir?” diye sormuştu. Bilincin temel bir özelliği sanki öteki bilinçlere doğru seyahat edebilirmiş, onlara konuk olabilirmiş gibi kendinden merkez-sizleşebilmesidir. İşte bu kendinden merkez-sizleşerek düşünebilme özelliğimiz vicdanımızın temelidir. Bencil alt süreçler yapamaz bunu. Hemen hiçbir zaman onu dinlemesek de vicdanımızın bir sesi olması güzel tabi. Üstelik ben vicdanımızın sesini sandığımızdan çok dinlediğimiz kanısındayım.

O zaman ötekini anlamak ve kabul etmede kişinin önce kendi vicdanının sesini duyması gerektiğini düşünüyorsunuz. Vicdan bana çoğu zaman çok sunî bir duygu gibi gelmiştir. Vicdanı kazıdığımızda aslında içinden bambaşka duygular, düşünceler, kültürel kodlar geçiyor. Aynı zamanda bir kaçış ve defansif bir alan gibi de vicdan. Öyle değil mi?

Çok güzel bir soru. Bence tabiatımızı daha iyi düşünmeye sevk ediyor bizi.

Yıllar önce Diyarbakır’da mecburi hizmetimi yaparken yaşça benden büyük bir meslektaşım ”İs-

tanbul’da asistanken namuslu olmak kolay doktor bey!” demişti. ”Burada güç sende artık. Gerçek seni şimdi göreceğiz”.

”Westworld” diye bir dizi var, hiç izlediniz mi Tuğçe? İnsanların eğlenmek için gittikleri bir Yapay Zeka kentinde geçen olaylar vs. Ziyaretçiler adam öldürmekten tecavüze kadar her şeyi yapıyor, oyun böyle kurulmuş.

Dizi birçok bakımdan ilginç geldi bana.

Ama şu soru da önemli; güç bizde olduğunda nerede duracağız?

Burada Nietzschevari ”efendi ahlakı”, ”köle ahlakı” tartışmasına girmeyeceğim. Ama insanlar genellikle zayıf düşüklerinde vicdandan söz eder. Adaleti düşünürler. İnsanlıktan söz ederler.

Bu doğru. Ama zaten ikilemimiz de bu değil mi? Şimdi burada bu büyük problemi çözüversek ne güzel olurdu değil mi? Ama kolay yanıtı yok galiba bunun.

Boşuna ”felsefede kral yolu yoktur” dememişler.

Saffet Murat Tura Kimdir?

Saffet Murat Tura 1980 yılında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nden mezun oldu. Bir süre fizyoloji üzerine çalıştıktan sonra 1986 yılında İstanbul Tıp Fakültesi’nde psikiyatri uzmanlığını tamamladı. Analitik yönelimli psikoterapi üzerinde çalışmalar yaptı. Yurtiçinde ve yurtdışında bilimsel çalışmalarının yanı sıra felsefe ve politika konularında yazıları yayımlandı.

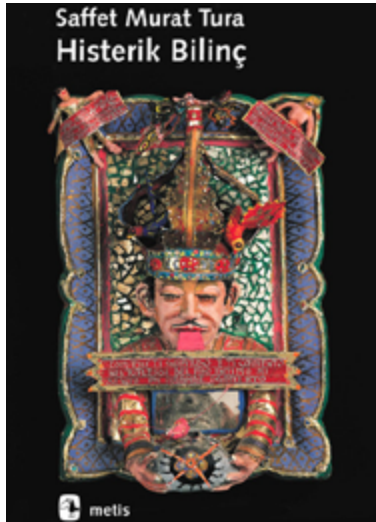
SAFFET MURAT TURA'NIN YAYIMLANAN BAZI KİTAPLARI

Günümüzde Psikoterapi, Saffet Murat Tura, 328 syf, Metis, 2000

Şeyh ve Arzu, Saffet Murat Tura, 158 syf, Metis, 2002

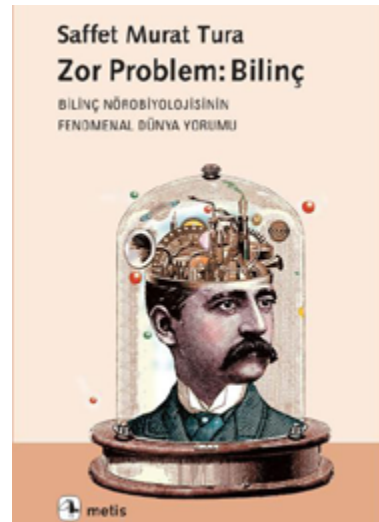
Histerik Bilinç, Saffet Murat Tura, 240 syf, Metis, 2007

Madde ve Mana, Saffet Murat Tura, 392 syf, Metis, 2011

Beynin Gölgeleeri, Saffet Murat Tura, 352 syf, Metis, 2016

Zor Problem: Bilinç, Saffet Murat Tura, 112 syf, Metis, 2018

64. Sait Faik Hikâye Armağanı Kemal Varol'un

64. Sait Faik Hikâye Armağanı açıklandı. Yazar-şair Kemal Varol, Sahiden Hikâye adlı kitabıyla ödüle layık görüldü.

Anıl Mert Özsoy aozsoy@gazeteduvar.com.tr

Yazar Sait Faik Abasıyanık anısına her yıl yazarın vefat yıl dönümünde bir öykücüye verilen Sait Faik Hikâye Armağanı'nın 64.sünün sahibi "Sahiden Hikâye" adlı öykü kitabıyla Kemal Varol oldu. Varol, bugün yapılan törenle ödülünü Jüri Başkanı Doğan Hızlan'ın elinden aldı.

1955'te Sait Faik'in annesi Makbule Abasıyanık tarafından kurulan Sait Faik Hikâye Armağanı, 1964'ten itibaren Darüşşafaka Cemiyetince veriliyor. Sait Faik'in vasiyetnamesi doğrultusunda dönemin ileri gelen edebiyat ustalarından oluşturulan jüri, o yıl içerisinde yazılmış en iyi hikâyeyi seçerek "Sait Faik ve Makbule Abasıyanık Hikâye Mükâfatı"nı veriyor. Yarışma jürisinde Doğan Hızlan, Hilmi Yavuz, Nursel Duruel, Jale Parla, Murat Gülsoy, Metin Celâl ve Beşir Özmen yer alıyor.

Sahiden Hikâye, Kemal Varol, çizimler: Rewhat Aslan, 169 syf., İletişim Yayınları, 2017.

Süreyya Evren: Rahat zaten sivri bir şeydir!

Süreyya Evren, son romanı “Yakınafrika”da Senegalli genç Boubacar’ın Avrupa’da aldığı eğitimin ardından ülkesine dönüşüyle girdiği virajlı yolu anlatıyor. Evren, kendisi için de bir yolculuk sayılan “Yakınafrika”yı anlattı.

Nida Dinçtürk nidadincturk@gmail.com

Süreyya Evren’in son romanı “Yakınafrika”, Doğan Kitap’tan çıktı. Kitap, Senegalli genç Boubacar’ın Fransa’da aldığı eğitimin ardından ülkesine dönüşünü, mürebbiliğini ve Dakar Canisine dönüşerek sonlanan hikâyesini Fransız bir gazetecinin yaptığı görüşme ve gözlemlerle aktarıyor. Süreyya Evren, Boubakar’ın hikâyesiyle, yakın-uzak başta olmak üzere, Doğu-Batı, köle-e-fendi gibi, etkilerini pek de gündelik hayatımıza indirgmeden konuştuğumuz kavramlar üzerine kafa yoruyor.

“Yakınafrika”, ince ince çalışılmış, haritalarla takvimlerle hesaplanmış, hem kurgusal oyunlarıyla hem de düşünsel labirentleriyle okuru iştahlandıran bir eser. Süreyya Evren, “Yakınafrika” ile çıktığı yolculuğu anlattı.

Hiç gidip görmediğiniz bir yeri anlatmak nasıl bir duygu? Senegal’i

ve Boubacar’ı anlatmak için (Örneğin Boubacar’ın anneannesinin yemeklerini tarif edebilmek için) ne gibi kaynaklardan faydalandığınızı merak ediyorum.

Öncelikle kitaplar, Senegal romanları, Senegal hakkında kitaplar, Afrika hikâyeleri, Afrika araştırmaları, gezi kitapları, sonra filmler, derken fantaziler, önyargılar, uçuşan imgeler, akademik tezler, indirilebilir pdf’ler, ağır makaleler, gece yarısı Google harita programını açıp sokak sokak gezmeler, gitmiş görmüşlerle dedikodular, kulaktan dolma bilgiler, belgeseller, tuhaf tuhaf YouTube videoları, türlü bloglar ve sonra gene başka romanlar –kaynak çok. Mesele, Senegal’in gerçekliğiyle benim nasıl ilişki kuracağımdaydı. Birebir o uzaktaki gerçekliği burada yeniden yaratmak mı niyet –hani şu zamanında Avusturya’dan bitmiş olarak getirilen Balat’taki muhteşem Bulgar Kilisesi gibi hazır olarak gemiyle Senegal’in gerçekliğini getirip İstanbul’da bir romanda kurmak mı,

veya bir laboratuvar ortamında uygun ısı altında Senegal'i yeniden yaratmak, tam kendisi olarak temsil etmek mi?

Pek değil. Evet, sonuçta bu bir Afrika ve Senegal romanı gerçekten. Ama benim uzak olduğum için, huyunu suyunu bilmediğim için, soluğunu göz-yaşını bilemediğim için de seçtiğim bir Senegal bu. Bütün gerçek referanslar, bütün araştırmalar, didiklemeler, meraklar bana ikili bir denge alanı yarattı; kitabın düzenini kurabilmem için, okuyucuyu bu düzene davet edebilmem için zeminler, duvarlar, koridorlar verdi. Oradan geçip bir yerlere varmayı vadediyorum kuşkusuz... Ve o yer Dakar'ın dar bir balkonunda gece yarısı ülkenin geleceği hakkında fısıldaşan Dakarlı gençlerin arası olabileceği gibi İstanbul'da bir denize bakarak atalarının geçmişteki günahlarını düşünen bir grup İstanbullu arkadaşın arası da olabilir, Paris'te tek başına küçük bir odada yazamadığı kitabı kara kara düşünen bir gazetecinin yanı başında...

'YARATTIĞIM KARAKTERLERLE ARAMDAKİ MESAFİYİ KORUYAMADIM'

Bu kitabın yer yer bir nehir söyleşiye dönüşmesi, bir noktada size kendi karakterinize de sorular sorma lüksü yaratıyor. Bir yazar için, kendi yarattığı karakteri, kendi yarattığı bir akış içinde sorgulayabilmek nasıl bir deneyim?

Psikopatça bir deneyim. La Casa de Papel'deki Berlin olmak gibi bir şey. Ama şunu da söyleyelim, o deneyime de mesafemi koruyamadım.

Tam söylersek: Yakınafrika'nın ana karakteri Boubacar 22 Şubat 2017'de bir Pazartesi günü Air France ile Paris'ten Dakar'a dönüyor. Meşhur işe alınma, mürebbiliğe çağırılma partisi 3 Haziran 2017 gecesi. 4 Haziran 2017 sabahı gym'deler. Mürebbilik öncesi bir hafta 5-11 Haziran 2017. 12 Haziran 2017 Pazartesi işe başlar, mürebbi olarak ilk gecesini geçirir yeni odasında. 6 Ocak 2018'de Dakar rallisi başlıyor, 12 Ocak 2018 Cuma Boliviya'da, La Paz'dalar. Çad diktatörüyle maceranın yaşadığı parti 19 Mayıs 2018 Cumartesi günü. Aynı gün karantinaya alınıyor, karantinada geçirdiği süre 4 ay 10 gün (kitapta 3 ay 40 gün dense de). Karantinadan çıktığı gece 28 Eylül 2018'i 29 Eylül 2018'e bağlayan gece. Aynı gece Dakar Ca-

nisi oluş ve hapse giriş. Gazeteci ile görüşmeler 2019'da. Haftada iki gün, Salı ve Perşembe günleri. Nisan-Ağustos 2019 dönemi kitapta anılan görüşmeler, gerçekte 6 ay sürüyor. Son görüşme Eylül 2019.

Gazeteci söyleşilerini yaptıktan sonra Paris'e geri dönüyor. Bir türlü kitabı tamamlayamıyor, Boubacar'la fazla yakınlaştığını, ona karşı içinde mesafesini koruyamadığını, Boubacar'ın dilinin diline kaçtığını düşünüyor. Bu sırada Boubacar Dakar'da cezaevinde 29 Şubat 2020'de intihar ediyor. Bu Gazeteci'nin işini iyice zorlaştırıyor. Arkadaşları "boşver bu kitabı, unut, unutuldu gitti Dakar Canisi olayı, kimse takmaz şimdi seni eğer böyle bir kitapla çıkış yapmayı denersen" diye tavsiyeler veriyorlar. Gereksiz bir takıntıya dönüştürdüğünü düşünüyorlar. Ve Gazeteci de sonunda elindeki malzemeyi bir gazetecilik kitabına bağlayamayacağına ama bir romana dönüştürebileceğine ikna oluyor ve elimizdeki kitabı yazıyor. Böylece Boubacar'la fazladan kurduğu yakınlığı da bir sorun olmaktan çıkarabileceğini düşünüyor.

Romanı 2022'de, Boubacar'ın ölümünden tam iki yıl sonra 1 Mart'ta tamamlıyor. Romanı yayınevine gönderirken bir gazetede 1 Nisan 2022'de yayımlanmak üzere de Boubacar'a hitaben bir mektup kaleme alıyor. O mektup bu elimizdeki romanın, Yakınafrika'nın belki eksik parçası, belki yan kitabı olacak, bilemiyorum. Çünkü sorun şu: Gazeteci Boubacar ile arasında gerekli mesafeyi koruyamadığı gibi ben de Gazeteci ile aramda gerekli mesafeyi koruyamadım, koruyamıyorum. Yazarın ben olduğumu arada unutmaysaydım, ip-leri ona kaptırdığım hiç olmasaydı o bölüm de o mektup da bu cildin içinde olurdu. Dolayısıyla bu sorgu deneyimi bana hem çok yakın hem de çok uzak.

ROMANIN BİR CÜMLELİK HAKKI

Yakınafrika, aslında gündelik hayatımızı ve algımızı üzerine kurduğumuz birçok kavramı sorgulayan bir roman. Elbette bu kavramlar arasında en çok öne çıkanı yakın-uzak kavramları... Haritaların bize öğrettiği mesafelerle başa çıkmak mümkün mü? Bir başka açıdan, coğrafyaların belirlediği kaderle baş edebiliyor muyuz?

Haritalara ve coğrafyalara temelde insan iliş-

kilerinden geldim. 2014'te başlayan kitabı yazma sürecinde çok boğulduğum, her şeyi tek bir cümleye indirmeyi önemseyemediğim sıkışık bir dönem var. Bir cümlelik hakkı olsa romanın o cümlesi nedir diye arıyordum. Sonunda bu çalışmada en çok dert ettiğim şeyin insanlar arası yakınlıkta, arkadaşlıkta, dostlukta, sevgilikte, akrabalıkta, yakınlığın daha da daha da fazla yaklaşma ile tesis edilememesi, yakınlık için bir mesafeyi korumanın gerekmesi, bundan duyduğum rahatsızlık, bu rahatsızlığa karşın her yeni ilişkide mesafesiz bir yakınlık beklentisine girip hayal kırıklığına uğrama, ve sonunda durumu kabullenme, ama durumu kabullendikten sonra da rahatsızlığın tam geçmemesi öne çıktı. Rahatsızlığın form değiştirmesi ve daha girift bir hal alması. Nihayetinde bir cümlelik hakkını roman şöyle kullandı:

“yakınlığın ancak mesafe ile mümkün olmasından duyduğum ümitsiz rahatsızlık.”

Coğrafyaların belirlediği kader kendini en çok dilde göstermesiyle çarpıcı. Özellikle de yazarken bunu hissetmemek imkânsız. Sonradan başka bir dile geçebilirsiniz, ama bu hayli istisnai olacaktır. Yaşanan temelde içine doğduğunuz dilde yazmanız. Kaderinizde hangi dil varsa.

Yakınafrika'nın hangi dilde kaleme alınmış olduğu da bir soru idi elbet. Olaylar Senegal'de geçiyor, kahramanlar Senegalli ama yazar Türkçe mi konuşuyor? Yoksa yazar aslında Gazeteci olduğu için kitabın ana dili Fransızca mı? Yoksa biz Senegal dillerinden birinde yazılmış bir kitabı mı okuyoruz, mesela Wolof dilinde?

Kitapta gizemli bir kasaba var. Dakar'ın yeni havalimanına giden hızlı trene bindiğinizde programda olmayan bu kasabada inebiliyorsunuz. Ka-

sabanın adı “Bilebilbek”. Kitap işte bu Bilebilbek dilinde yazıldı, Türkçe veya Wolof değil. Ve Senegalliler formuna bürünüyor ve Türkçe sözcüklerle konuşuyor ve araya Wolof alıyor ve kendini bir Fransız dolayımında kendine uzaklaştırıyor. Çünkü, John Berger'ın da dediği gibi, hikâye dilden doğuyor. Bilebilbek dilinden doğan bir hikâyeyi nasıl bilirsiniz diye soruyor roman.

Tüm bunlar bir romanın düzenine varmak için. Metnin oturma odasına ulaşmak için bazen bütün uğraş. Odalardan insanlar fişkırmalarının da sebebi bu.

Romanın düzeni ile hakikat arasında bir salınım var. Ölümden kaçmak için ve ölümlü kucaklamak için konuşuyor romanın düzeni hikâyesiyle birlikte ama hakikatiyle de. Ve Pasolini'den bir alıntıyla söyleyecek olursam “biz yaşayanlar için usulca” bir ses veriyor.

Metnin kadrajını veriyor, metnin koridoruna alıyor. Metnin duvarlarına yaslanıyor okur. Yaslandığında metnin duvarlarının orada olması kritik bazen.

Boubacar'ın dönüp de mürebbi olarak çalışmaya başladığı malikânedeki lüks algısı da dikkat çekici. “Lüks” nedir? Doğulu toplumlar için “lüks”, hep Batı'dan gelen demek midir?

Senegal bir yandan da Afrika'nın en Batı ucu. Ama Doğulu bir toplum mu, ağırlıklı olarak Müslüman oldukları için mi imgeleri Doğulu yoksa kıyafetleri yüzünden mi? Boubacar'ın mürebbi olarak işi Batılılaştırmak. Türk edebiyatındaki en eski mürebbiyeler gibi tıpkı.

Yakınafrika'da Senegal'in jet sosyetesini geziniyor, yeni Afrikalı zenginleri, çoktan uluslararasılaşmış orta sınıfı, yabancıları, expat'ları, konsolosluklarla temas halindeki çevreleri, Dak'Art Bienali'ne, caz festivaline giden çakırkeyif tayfası, dünya şaraplarını satan marketleri, beyaz yakalıları dolaşılıyor ve dolaşmakla da kalmıyor gördükleri turistlere yukarıdan bakıyorlar. Sonra kendileri de İsveç'te Almanya'da şurada burada turiste dönüşüyor. Şi-

marıklıkla ulviliği ve iyi niyeti birlikte taşıyan anları merak eden bir hava var...

Boubacar'ın daha orta sınıf çevresinden Patron'un lüks çevresine geçtiğimizde hep eksen modernlik, Batılılaşma dereceleri. Bu bazen yolda gördüğün dilenciye nasıl yaklaşacağını düşünürken de karşında bir problem olarak. Aslında Yakınafrika Senegal'indeki en Doğulu şey oraya zaman zaman salınımla çarpıp geri dönen İstanbul olabilir. (Her ne kadar bütün kitapta İstanbul ifadesi sadece bir kez geçiyorsa da.)

'RAHAT ZATEN SİVRİ BİR ŞEYDİR!'

İnsanlar bildiğimiz anlamdaki fiziki köleliğin geride kaldığını düşünürken, bugün dünyanın farklı noktalarındaki insanların uçurum denebilecek denli farklı standartlarda yaşıyor olması bununla çelişiyor gibi görünüyor. Üstelik ülkelerarası sömürge sistemi de aslında hâlâ sürüyor. İnsanoğlunun sömürge ve köle sistemini böylesine içselleştirmiş olmasını siz nasıl yorumluyorsunuz? Kölelerle gerçekten karşılaşmamaya yorabilir miyiz?

Beni Senegal çalışmaya götüren şey 2014 yılında ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmem ve havada insana çarpan bir kölelik olmasıydı. Atlantik Köle Ticareti'nin hayati limanlarından Senegal'e böyle vardım.

Boubacar'ın tanıştığı, bir partide karşılaştığı yabancılara "Senegal ismi nereden gelir, biliyor musunuz?" deyip her seferinde farklı bir etimolojik köken uydurmasında görüyorum ben biraz bu boşluğu. "Sen bende ben ne dersem diyeyim gerçeği değil kendi aradığın egzotiği bulacaksın zaten," der gibidir. Öte yandan verdiği tanımlardan biri doğru olandır. Bul karayı al anlamı, gibi. Senegal'de Senegalliler arasında geçen, Senegal'in dertleriyle kavrulmuş, Afrikalıların bütün ana karakterleri oluşturduğu bu Afrika romanındaki Senegal'in temsili bir belgeleme değil, metnin kadrajı daha çok bir yandan da. Ve hepsinden somutu yazma ve okuma edimlerinin başlangıçta ne denli uzak olursa olsun bir romanın düzenine doğru yol alıp sonra gündelik gerçekliğe geri dönmeyi içermesi. Yakınafrika'nın kısımlarını oluşturan 5 Kitap'ın bu yolculuğa göre isimlendirilmiş olması.

Beni bu kitaba götüren imgelerden biri de şu hayali sahneydi: Senegalli bir genç Dakar'da okyanus kıyısında oturuyor. İyi bir gün geçirmiş, iyi bir insan olmuş iyi şeyler yapmış, vicdanı rahat, keyfi yerinde, huzur dolu. Bir kahve söylemiş, okyanusa bakarak içiyor. O sırada aklına dedesinin dedesinin dedesinin, kısaca atalarının, tam da bu noktada, köle tacirlerine bir gemi köle sattıktan sonra kazandığı paranın keyfini çıkarmak için oturmuş olabileceği ihtimali geliyor. O genç o güne devam etmek durumunda. Nasıl edecektir? Ben burada bir kendi kendini baltalayarak devam etme ihtimalini araştırmış olabilirim Boubacar'ın devam yollarını da düşününce.

İnsanın kendi kendini sabote etmesi, kendi kendini baltalaması. Rahat battı adama sözüne şöyle yanıt verircesine: Rahat zaten sivri bir şeydir! Rahatın içinde geçmişin binbir şiddeti yatıyor olabilir pekâlâ. Anadolu bunu iyi biliyor. Ama bir de neşe ile hınç arasındaki salınım var, yaşamı benimseme ile yaşamsevmezlik arasında salınmak var. Dengede gitmek mümkün mü? Bir tarafa nasıl düşülür? Bu teoriler hayat olasılıklarıyla sınılanabilir mi? Ve Batı terbiyesi görmüş Boubacar da Fransız Gazeteci de Dakar'a bir Air France seferi ile varıyorlar. Air France ile gittiğimiz Dakar'dan "bir Afrika Easyjet'i" ile dönebilir miyiz?

Yakınafrika, Süreyya Evren, 312 syf, Doğan Kitap, 2018

‘Afrika hariç değil’

Süreyya Evren’in son kitabı Yakınafrika çok katmanlı bir anlatı sunuyor. Her bölümün kendi içinde gönderme yaptığı eleştirel bir yan var. Bu uzunca metin zamanda ve mekânda yaptığı kırılmalarla okuru aynı anda farklı farklı konular üzerine düşündürüyor.

Emek Erez emekerez@gmail.com

Mesafeyi belirleyen nedir? Bir yer neye göre yakın veya uzak olarak belirir zihnimizde. Dünya haritalanmış, her yere bir isim verilmiş, bilinir hâle getirilmiş. Gitmemiş olsak bile kafamızda mesafesiyle ilgili bir bilme durumu mevcut ve buna göre yakın ya da uzağımız öyle mi gerçekten. Mesafenin ölçüsü genellikle kilo-metre ile belirleniyor olsa da bir yeri yakın veya uzak hissetmemizde başka etkenler de var muhtemelen. Dünyanın bazı yerleri daha çok gözümüzün önüne getirilir, merakımızı daha cezbeden özellikleri ön plana çıkarılır, sineması, müzik anlayışı, medyası, küresel sermaye ile ilişkisi, dünyanın gündemini belirlemesi, liderlerinin dünyanın başka yerlerinde uyguladıkları politikaların bıraktığı

etkiler gibi nedenlerle. Gitmesek de görmesek de biliriz. Kısacası, dünyada bir yerin bilinir olmasının nedenleri de bir şekilde sistemin görmemizi istedikleriyle ilişkilendir ve genellikle bizim bir yere olan duygusal mesafemizi de belirler.

UZAK AFRIKA

Süreyya Evren’in “Yakın Afrika” adlı yeni kitabını okurken aklımıza bu tarz sorular geliyor. Çünkü Afrika denilince genelde zihnimizde uzak bir diyarda, sıkıntıyla yaşayan insanların imgesi beliriyor. Afrika imgemiz, ölçü olarak da uzak bir yere konumlanıyor. Görsek de olur görmesek de bilsek de olur bilmesek de mesafesinde bir bakıma.

UZAKLIĞI AŞINDIRMAK

Evren'in kitabının en belirgin konusu da mesafelerle ilgili algımızın nasıl oluştuğu sorusuyla ilişkili. Mesafelenmelerimizin altında yatan bir şey var ve bu sadece kilo metre ile ölçülü bir şey değil, politik anlamları ve bizde bıraktığı duygulanımlarla da ilgili. Göz önünde olanı görüyoruz duyuyoruz, bilinir olması için bize gösteriliyor çünkü ama aynı ülke sınırları içerisinde yaşarken bile bir şehir bize yakinken diğeri zihnimizde uzak bir yere konumlanabiliyor. Orada yaşananlara ister trajik olsun ister komik bize yakın hissettirilene aynı tepkiyi vermiyoruz. Bu bir şekilde coğrafyanın da "öteki" olarak kurulması ile ilgili belki de. Başka olarak algılananın coğrafyası da başka olarak kuruluyor. Ve bizim bir coğrafyaya bakışımız, onunla yakınlık ve uzaklık üzerinden bağ kurduğumuz bununla ilişkilenebilir biraz. "Yakın Afrika"-da Süreyya Evren, bilmediği ve hiç gitmediği bir ülkeden söz ederken, aslında bir bakıma uzaklığı aşındırıyor, coğrafyayı verili sınırlarının dışına çıkarıyor, bize getiriyor. Yakın dokunabildiğindir belki ama bazen dokunmak için temas gerekmiyebiliyor dedirtiyor.

TARİHİN NESNESİ OLMAKTAN KURTULAMAMAK

"Yakın Afrika"nın başkarakteri Boubacar, Avrupa'dan memleketi Senegal'e bir sözlü tarihçi olarak döndüğünde, "hiçbir şeyi olmayan anlarda" kaybolmuş gibi bir hissiyat içerisinde. İş bulmak, aldığı eğitimin hakkını vermek gibi kaygıları var. Durumu kendi cümleleriyle şöyle: "Senegal'e daha yeni dönmüştüm. Bir öznel iddiasına sanki gönderme yapıyordum. Biri var, orada oldu, pişti, değişti, buraya geldi, burada bir şeyler yapabilir." İşler kendi kafasında kurduğu gibi gelişmeyince varlıklı bir ailenin yanında mürebbi olarak işe başlıyor Boubacar. Evin küçük oğlu Mamadou ile ilgilenirken, ablası Madama'ya da âşık aynı zamanda.

Kitapta onun bir "Dakar Canisi" olarak anılmasına sebep olan olaylara tanıklık ediyoruz. Boubacar bir sözlü tarihçi ama başta bahsettiği gibi sözlü tarihçiliğin öznesi olamıyor onun yaşamını kitaplaştırmak isteyen Fransız gazeteci yapıyor bir bakıma sözlü tarihçiliği. Kitap boyunca Boubacar ve gazetecinin söyleşisini okuyoruz. Söyleşi boyunca karakterimiz Fransız gazeteciye istediğini vermiyor, lafı dolandırıyor. Gazeteci kendince ilginç olabilecek, Fransız bakış açısıyla Senegalli bir insanın yaşamını aktarabileceği ip uçları arıyor. Ama Boubacar ona aradığını vermemekte di-

retiyor. Hattâ ona güreş müsabakası izleyeceğim diyerek eski bir maçı yeniymiş gibi izlettiği bile oluyor.

Burada Boubacar'ın sözlü tarihçi olduğu düşünülürse ilginç bir nokta var bana göre. Boubacar bilinçli olarak sözlü tarihçi kimliğiyle tanımlanan bir karakter, bunun anlamı resmi tarihin dışında bırakılanı yakalamak. Boubacar memleketine döndüğünde ilk başta aktardığımız cümlelerden de hissedildiği gibi, bu tarih yazımının dışında memleketi Dakar hakkında incelemeler yapmak istiyordu belki de ancak yaşamı ironik bir şekilde mürebbiliğe doğru evrilince, onun tarihini yazmak yine dışarıdan bir göze, Fransız gazeteciye kalıyor. Yani bir Senegalli yine yaşamının ve tarihinin öznesi olamadığı gibi nesnesi olmaktan da kurtulamıyor. Çalışan değil de üzerine çalışılan olmak durumu bu ve Evren burada sömürgeci bakışa ve tarihin hep nesnesi tarafında kalmak zorunda olana işaret ediyor belki de.

BİREYİ GÖRMEZDEN GELMEMEK

Evren'in kitabı çok katmanlı bir anlatı sunuyor. Her bölümün kendi içinde gönderme yaptığı eleştirel bir yan var. Bu uzunca metin zamanda ve mekânda yaptığı kırılmalarla okuru aynı anda farklı farklı konular üzerine düşündürüyor. Böylece açtığınız her sayfa okuduğunuz her bölüm başka bir ayrıntıya dikkat çekiyor. Ancak tüm bu ayrıntılara rağmen bireyin ihmal edilmediğine tanık oluyoruz. Yazar, Boubacar karakterinin yaşamda bir özne olarak çektiği varlık sıkıntısını es geçmiyor. Dünyada her gün yüzlerce olay oluyor, olmuş. Biz bu olayları genellikle değerlendirirken makro düzeyde ele alıyoruz. Bireye yansımalarını es geçiyoruz. "Yakın Afrika" bu açıdan ele alındığında yaşananların Senegalli Boubacar'ın bireyliği üzerindeki etkisini de bize gözlemleyebilme şansı veriyor. Ailesini, dayılarını, hayatın ona yüklediği yükü, âşık olduğu kadınla arasındaki ilişkiyi, hazlarını, hırslarını, babasıyla olan ilişkisini ayrıntılıca öğrenirken, dünyada ve Senegal'de olup bitenleri, bir bireyin kendi varlığında oluşturduğu çelişkiyle birlikte düşünebiliyoruz. Bu açıdan kitap aslında her bireyin içinde bulunduğu dünyadaki varlığına ve çelişkilerine de gönderme yapıyor.

MÜZELER NEDEN VAR?

"Yakın Afrika" kitabının belirleyici anlarından birisi de Boubacar'ın "Köleler Evi" müzesini ziyaret. Burası, zincirler, zindanlar ve binlerce kö-

lenin köle tacirlerine satılıp gemilere bindirildiği noktayı da içinde barındıran karanlık bir mekân atmosferi sunuyor. Böylesine bir yer, turistler ve acısı nesneleşmiş kölelerin anılarını coşkuyla anlatan bir rehber eşliğinde kafamızda epey yer ediyor. Malzemesi insan acıları olan bir müzenin insanları geçmişe götürmek gibi bir kaygısı olabileceği düşünülebilir ancak bunun kadar bu müzeye neden gerek duyulduğu üzerine de düşünmek gerekir. Müzeler geçmiş bir mekâna hapsederken, asıl düşünülen belleğin yaşamasından çok olayların orada yaşanıp bitmiş olduğu algısını oluşturmaktır. İnsanlar geçmişin anılarını hatırlamaktan çok yaşananların bu mekânlarda kaldığından, olmuş bitmiş olduğundan, duydukları güvenle ayrılırlar bu mekânlardan.

Bir bakıma geçmiş bir enkaza dönüştürmektir bu, yaşanmamış kılmak. Bu nedenle de bir yüzleşme mekânı olmaktan çok unutmama mekânı anlamı taşır müzeler, birçok tarih yaklaşımı için çizgisel zamanın belirli aralıklarından kalmış doküman anlamı taşırlar, malzemesi kitap özelinde insan acısı olsa bile. Evren'in rehberine dair kurduğu cümleler bu durumun yansıması gibi: "Hayaller çatan rehber ile birlikte ve okyanusu da andıran arkalarına alarak bir hempalar birliği kurmuşlar.

Burada ziyaretçilerin belleğin acısıyla esriyip ke-

dilerini sulara bırakmalarını onların kurduğu bu ağ engelliyor. Her şeyin geçmişte kalmasını, burasının bir müze olmasını her gün yeniden sağlıyorlar. Neden bunca gururlu olduklarını daha iyi anlıyorum." Evren bu durumu anlatısına taşıyarak zamanın insan üzerindeki etkisinin nasıl nesneleştirildiğine de gönderme yapıyor bana kalırsa. Turistler için etkisi sadece mekânın içerisinde geçerliken, Boubacar ve dayısında müzenin etkisinin daha kalıcı olmasının da söylediği bir şeyler var elbette.

Süreyyya Evren'in "Yakın Afrika" kitabı en başta mesafenin belirlenimine yaptığı vurguyla ve katman katman örülmüş konuyla, ayrıntılandırılmış karakterleriyle, sömürgeci bakışa yaptığı göndermelerle ve dünyanın yükünü çeken bireyin varlık çabasını anlatısına taşımasıyla, üzerine farklı değerlendirmeler yapma imkânı tanıyan bir metin. Bir yere yakın hissederken başka bir yere neden uzak hissediyoruz diye düşünmek, bir sözlü tarihinin memleketinde bile anlatının nesnesine nasıl dönüştüğüne tanıklık etmek isteyen okura sesleniyor. Çünkü anlatılan insana, yakın geçmişimize ve dünyanın tüm kara parçalarına dair, "Afrika Hariç değil."

Mehmet Said Aydın şiiri: Kelimelerin kokusu!

Aydın'ı okurken düştüğüm arayış, beni eski şiirlerine geri götürüyor. İçeri taşma duygusuyla...

Melih Levi melihle@stanford.edu

Birkaç senedir Mehmet Said Aydın'ın şiir kitaplarını okuyorum, yeni kitabı ne zaman çıkacak acaba diye meraklanıp duruyorum. 160. Kilometre'den çıkan ilk kitabı "Kusurlu Bahçe" 2011 yılında, ikinci kitabı "Sokağın Zoru" ise 2013 yılında basılmıştı. Yeni kitabını, yeni şiirlerini kollarken içine düştüğüm arayış, beklenti beni hep eski şiirlerine geri gönderiyor. Öyle ki, Aydın'ın şiirlerinde daha önce hiç karşılaşmadığım bir içeri taşma duygusu var. İmkânsızlığın en derinlerinde imkânları arama, vazgeçmeme var. İnsanın sessizliğe en çok

mahkum olduğunu hissettiği anların yoğunluğu, gürültüsü var. Bütün duyular var. Kelimelerin sesi, esintisi, kokusu, dokunuşu var.

| babam henüz görmediğim
| bir şehrin anasonlu bilgisidir
| babam da bir kokudur benim babam da.

Vapurlar kalkar sahilden, hepsi ne hikmetse insanın yüreğine ilerlemektedir. Vapurda içilen çayın tadı farklıdır, bilerek çok sıcakken içilir,

dertlerimiz ağzımızda soğusun da asıl renkleri belli olsun diye. Vapurun kusurludüğü bir çığlık gibidir ve avazı çıktığı kadar bağırır o martılar! Bizimle dalga mı geçerler? Vapurda oturmuş denize karşı rahatladığımızı sanırken, martılar ne söylerler, dertlerin beklenmedik anlarda yüreğimizi tutup koparacağından mı bahsederler?

ŞU GURBET DEDIĞİMİZ ŞEY

gurbet yavrum, kar yağın şehirlere düşmektir gurbet
garba düşmek değil, kar yağın bir şehirde pencereden bakmak
yâd kelimesinin bir sıfat olduğunu bilmek
tıkırtıların içinden bir ses bulmak için kulak kabarttığın yerlerdir gurbet

Gurbet nedir, nerededir? Bir yere doğru mu hissedilir yoksa biz doğruldukça mı? Gurbet denince sanki oradaki, uzaktaki yerden bahsederiz. Ama Aydın'ın şiirinde gurbet, insanın imkânsız arayışlara yöneldiği duyduğu tereddütlerde kabarıverir. Cemal Süreya "Seviş Yolcu" şiirinin ilk dizesinde "Gurbet yavrum garba düşmektir gurbet" diyor ya hani, Aydın'da burada yanıt veriyor bu dizelere, çok uzaklara götürme bizi, çok uzaklara gerek yok. Gurbet yine burada titreşir, buradaki cisimlerden, seslerden, gürültülerden irkilir, eşelenir. Farklı bir şekilde söylemek, "yâd" başlıklı bu şiirin en büyük dertlerinden.

Gurbet insanı ta uzaklara götürüyor belki evet, ama "ta" kelimesini söylerken yaşanan gurbetin ta kendisi değil mi? İnsan, özlediği yerleri hatırlarken sürekli tekrar ederek, dilini akort ederek bir şeye ulaşmaya çalışır: Hani bizim oralarda bir kar yağar... hani o kar yağdı mı bütün şehir masumiyetten dem vurur... hani zaman durur, hani çiçekler hafifçe uyuklar...

Yâd: anma demek, hatırlamak. Ama şair biliyor, bir sıfattır da: yabancı demek. Tam hatırlayacakken tanıdığını, bildiğini zannettiği bir yeri, aniden dil araya giriyor ve hatırlayışını yabancılaşmaya muhtaç ediyor. Bir sıfat tarif ettiği kelimelere nasıl yapışırsa, öyle yapıyor zihnine, bundan sonra bütün hatırlamalar yabancılaşmaya, yabancılaşmaya çekecek, yabancılaşmaya çekecek. Bir vapur kükremesi gibi bekliyor zihinde. "Tıkırtıların içinden bir ses bulmak için kulak kabartmak." Gurbet duyulan yer birden ışık gibi parlamıyor, kendini bir dost eli

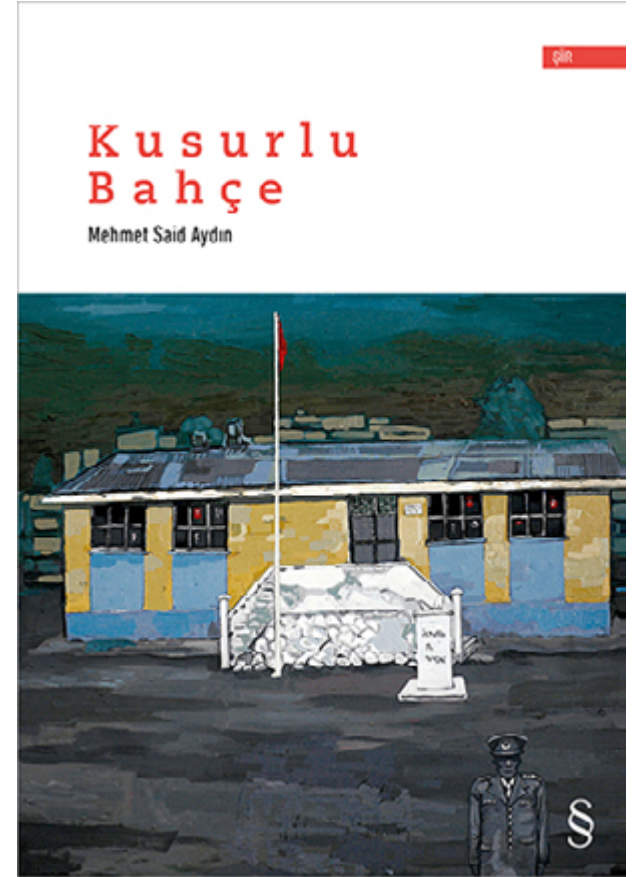
gibi sunmuyor. İnsana yabancı onlarca gürültünün içinde bir tanıdık ses olması ihtimaline tutunuyor. Ama o ses de değil gurbet, o sesi duyar gibi olduğumuz yerler.

Öyle bir sesin olduğu yanılsamasına, yalanına kapıldığımız yerler. İcat ettiğimiz yerler. Orası ve burası dedirten, insanı kendi yalanlarına ve kendisinden büyük yalanlara inandıran, hatta suç ortağı haline getiren hayali yerler. Yersizliği inadına soyutlayarak bir somutluk peşinde koşan yerler. "Bizim Ahmet yok mu ya?" diyerekten var edilen Ahmet misali. Gezilmemiş ülkelere bile gurbet duyulur. İnsan kendi ülkesini tanımadığı halde bile gurbet duyabilir ya. Öyleyse, hakikaten, şu gurbet dediğimiz şey nedir?

gurbet yavrum, orayı gurbet sanmakmış.
orayı sanmakmış ama,
'burayı' değil. burası uzun çünkü, burası upuzuuuuun.

SOL KÖŞENİN UYAĞI

Bu ve birçok şiirinde önyinelem kullanıyor

Kusurlu Bahçe, Mehmet Said Aydın, 80 syf, Everest, 2016

Aydın, yani dizeleri aynı söz öbeğiyle başlatıyor. Şiirin uyağını sol köşesine taşıyor. Aydın'ın uzun dizeleri uzun soluklar gerektiriyor ve bu tekrar tekniği ile de okuyucularını hep bir baştan başlama yanılsamasına düşürüyor. Sanki, peki öyleyse, başa dönelim der gibi bir kibarlıkta bulunuyor, fakat her seferinde tekrarın verdiği enerjiyi de kullanarak aidiyet duygusunu sorguluyor. Her “hani” değişiminde anlaşılacağımıza güvenme dürtüsünü sorguya çekiyor. Bu yazıyı yazarken “hani insan...” diyerek cümleye başlamaya varmıyor ellerim. Biraz da bu kelimeyi umursamazca kullandığımız için, tuz biber gibi serptiğimiz için değil mi vahşet?

“Sokağın Zoru” kitabındaki “yazma” şiirinde çaresizliğin, istediğini elde edememenin zihninde yarattığı imgenin nasıl işlendiğine bir bakalım:

o ova ki hâlimizin yaman olduğu,
o ova ki yüzümüzün yere eğildiği,
o ki başaklar arasına yatamadığımız
o ki odalara yanmadığımız görmeklerle
dağların duman çayırın çimen olduğu.

Olmayacak duaya âmin demek bu olsa gerek. Her dizenin başında tekrar ederek, o ucundan tuttuğu ovayı şiire sermeye çalışıyor. Daha keskin hatlara kavuşmasını beklerken, ova gittikçe daha soyut ve psikolojik bir hal alıyor. İleri sürdüğünün tam aksine, üzerinde buluşması imkansız bir mekan oluveriyor. Üzerinde ısrar edildikçe kaybolan bir mekan. Bir ülke.

DİRENEN ŞEYLER VE ÇATLAKLAR

“Estetik Kuramı”nda, Theodor Adorno, sanat eserlerinde başarıyı, biçimsel bütünlük kovalarken “bu bütünleşme sürecinde ona direnen şeyleri ve çatlakları koruyabilmeleri”ne bağlar. Bir söylem sanatı olan şiirde sokağın zoruldilin incelikleri şiirin yalnızca aracı ya da taşıyıcısı değil, aynı zamanda konusudur da. Şiir yazmak insana duygularını ifade etmek için bir mecra oluşturduğu kadar insanın kendisiyle yabancılaşmasına zemin hazırlar. Çünkü anlatmak istenen şey ile anlatılan arasındaki uzaklık, oluşturulan seslerde, kullanılan kelimelerde ve kurgulanan dilsel öbeklerin tümünde kendini anımsatır. Bu süreçte, şiir kimi zaman olamadan ölür. Bazen yenilikler, yeni biçimler, şekiller talep eder. Bazen kenara bırakılır ve yıllar sonra tekrar ortaya çıkıp teslim olur. Bazense anlatamamak duygusu,

Orhan Veli'nin ünlü şiirinde olduğu gibi, şiirin baş köşesine oturur.

Bu hüznü olduğu kadar verimli bir süreçtir aslında. Beraberinde sürekli bir sorgulama hali getirir. Duygular ve düşünceler kelimelere döküldükçe şairin gözlerine bakmaya başlarlar. Şair yazacaklarını düşünür, yazdıkları da şairi. Çok yoğun ve gergin bir süreçten bahsediyoruz. Bazı şairler bu sürecin kendisine odaklanıp, oradan yazmayı ve bunu okuyucuya belli etmeyi seçerler. Doğru kelimeyi arama sürecini şiirlerinde betimleyerek dille olan ilişkilerinin gizemli boyutlarını keşfetmeye çalışırlar. Bunu yaparak da dilsel, söyleyişe ait bir bilinçaltı tasarlar; dilsel çağrışımların toplumsal çağrışımlardan bağımsız olamayacağını hatırlatırlar:

kalabalık müteredit, kalabalık tahdit,
bahçe hudut
benim sakalım şehirde tahdit değil tehdit.

S o k a ğ ı n Z o r u

Mehmet Said Aydın

Sokağın Zoru, Mehmet Said Aydın, 88 syf, Everest, 2017

KULLANDIĞIMIZ DİL İLE ARAMIZDAKİ MESAFE

Dilin sürekli üzerine yüklenmiş, gündelik konuşmanın bir parçası oluvermiş veya iktidarında dil üzerinde baskı uygulayan kontrol mekanizmaları içinde kurgulanan bir şiir var. Bunun sonradan ya da yazarken oluşan farkındalığı var. Mehmet Said Aydın sık sık kullandığımız dil ile aramızdaki mesafeyi ölçme ihtiyacı hissediyor. Bu haliyle çoğu şairin yaptığı bir sorgulamadır, çünkü her kelime, gündelik kullanımı ve şiirin estetik duygusu içindeki kullanımı arasındaki mesafeyi isteyerek ya da istemeden dert edinir.

Aydın’da bu hem bir teknik hem de bir konu olarak yer alıyor. Kelimelerle bir kişilik oluşturmaya çalışan, estetik amaç güden ve iletişim kurmaya çalışan bir şair kişiliğinin, kelimelerin baskısı altında kalışını ve siyasi ortamlara çekilmesini izliyoruz. Her adımda dilin halihazırda siyasi bir ortam olduğu gerçeği ile yüzleşiyoruz. Şiir, derinliklerimizde yatan duyguları, sorgulamaları ve hissiyatları dışarı çıkardığı kadar, kendimizi ifade etmek için kullandığımız dilin, siyasi ve sosyal bilinçaltının üzerimizde uyguladığı baskıyı ve bu baskı altında şekillenen kişilikleri de ortaya çıkarıyor.

Şairin en ısrarla kendine yöneldiği, “ben”i tekrar ederek kurtarmayı, özgür kılmayı istediği şiirlerde bile şiirsellik ve toplumsallık arasındaki ilişki bozulamıyor. “iki çok üzgünüm” şiirinde, örneğin, şair “ben bir defa daha ben iki defa daha ben ikinci defa / çok üzgünüm allah’ım çok üzgünüm,” deyip şiir boyunca yılmadan “ben” zamirini tekrar etse bile, şiirin sonunda “bu defa ben ölsem de olur. / olmaz mı?” diye soruyor. Şairin kendine acıması ve kendisiyle hesaplaşması bile toplumsal sorgulamaların kaynağı ve uzantısı haline gelmekten kurtulamıyor.

KURALLARI AŞAN BİR ORTAK NOKTA

“yani” şiirinde ilk dokuz dize “yani” kelimesi ile başlıyor. Şair, bir açıklama getireceğine inanarak, refleks gibi kullandığımız “yani” kelimesinin tekrarı ile yine ortak bir zeminden başlayabileceğimize güvenini vurguluyor gibi. Fakat şiirin ilerleyen bölümlerinde bu kelimenin artık işlevinden sıyrıldığına ve neredeyse şiddet barındıran bir söyleme dönüştüğüne şahit oluyoruz. Bu noktada “yani” kelimesi sona atılıyor ve şair, ortak bir noktadan başlama umudunu

salıp, en azından ortak bir noktada buluşabilir miyiz acaba, bunu sorgulamaya başlıyor.

bir şarkıyı doğru öğrenip yanlış söylemek
en yanlış yani
bariz’i değiştirip biraz yapmak şair’i
değiştirip şair yapmak yani
obsesyon majör minör atak prozac xanax
hançere şehir köy kürt türk yani
şiirden medet şiirden medet şiirden medet
şiirden medet şiirden yani

İki dil bir şair: Şiir çevirisi mümkün müdür?

Kendimizi açıklamaya çalışırken dil aniden bir vitesse dönüşebiliyor, “yani” zorlandığımızda vitesi arttırıp, bir yüksek vitesle kendimizi ifade etmeye çalışıyoruz. Bir yüksek vites geçince artık arabanın zorlanmadığını, kaymak gibi gittiğini görünce rahatlıyoruz. Bakın bir vites benzetmesi bizi nerelere kadar getirdi! Halbuki dil böyle mi? Genellemeler yaparken, söylediğimiz yanlışlara inanıp inandırırken kim bilir neleri ezip geçiyoruz. Bir bağlaç ile şiddet olur mu deyip geçmeyin. Oluyor işte.

Bu durum şairi gramerden uzaklaştırıyor, aynı hamle ile (“yani”) cümleleri bir arada tutan şair birden tutamaz hale geliyor. Şiirin sonunda dile yabancılaşmış, buna rağmen hala ifade gücünü kaybetmemiş bir şairle baş başa kalıyoruz: “öpünce geçmez öpünce geçmez / kaçtım, kurtulmadım kendimden.”

“bağırılmamak” şiirinde “susmak diye bir şey var ya bağırılmamak?” diye soruyor şair. Konuşmak mümkün olmadığında bile sesimizi en yüksek çıkarabilmek. Belki de beni buna inandırdığı için heyecanla bekliyorum Mehmet Said Aydın’ın bir sonraki kitabını. Hep bir uzaktan konuşuyor gibi yapıp da aniden yanımda bitiveren tekrarlarını, dil oyunlarını ve harf takıntılarını bu yüzden kovalıyorum belki de. En karanlıkta duyulan seslerin kimi zaman kulaktaki en kalın kaşıntılara sebep oldukları için. Ya da belki de bütün yitirilişlerin bir gün, bir umut gibi zihinde tomurcuklanacağını bilen, buna güvenen bir şiir olduğu için.

Çıplak sanat: Paris müzesi nüdistlere kapılarını açtı

Paris, nüdist sanatseverlere kapılarını açtı. 160 nüdist, Palais de Tokyo müzesini ziyaret edecek.

Paris'teki Tokyo Sarayı müzesi Cumartesi günü ilk kez nüdistlere (çıplak gezme taraftarlarına) kapılarını açtı. Nüdist ziyaretçilerin özel bir ziyaret saatinde bir sergiyi görmelerine tek seferliğine izin verdi.

Reuters'in haberine göre, Paris'in lüks semtlerinden birinde bulunan çağdaş sanat müzesi Palais de Tokyo (Tokyo Sarayı), nüdistlere kapı açan ilk müze oldu. Nüdistler daha önce de Paris'te çeşitli etkinliklerde bulundular. Bois de Vincennes adlı park geçen yıl deneme amacıyla nüdistlere ayrıldı ve bu sene yaz mevsiminin gelmesiyle beraber park onların hizmetine sunuldu. Doğacılığı savunanlar, sergi gezme etkinliğine 160 kişinin katılacağını ve bunun Paris gibi bir kültür başkenti için büyük bir dönüm noktası olacağını belirtiyorlar.

Paris Doğacılar Birliği iletişim direktörü Julien Claude-Penegry, Palais de Tokyo'nun beton ve çelik koridorlarında yaptığı açıklamada, "Doğacı

yaşamak çıplaklığı gerektirir. Kültür günlük hayatın bir parçasıdır ve bu çok özel bir fırsat" dedi.

GECE KULÜBÜ AÇILACAK

Paris Doğacılar Birliği'nin verilerine göre sadece Paris'te 88 bin doğacı bulunuyor. Fransa'nın tümünde ise bu felsefenin takipçilerinin sayısı 2.6 milyona ulaşıyor. Bu yılın sonunda nüdist bir gece kulübünün açılmasının planlandığı bilgisi de paylaşıldı.

Nüdistlerin sanat dünyasıyla bağlantılı etkinlikleri ilk kez olmuyor. 2013 yılında Viyana'daki bir galeri, erkek nü resimlerin bulunduğu bir sergi sırasında, nüdistleri belirlenen tarihte kıyafetlerini çıkarmak üzere galeriye gelmeleri için davet etti. Avustralya'da bir müze de nüdist ziyaretçilere kapılarını açtı.

Avesta Yayınları'nın 9 kitabı yasaklandı

Avesta Yayınları'nın 9 kitabı toplatıldı. Genel Yayın Yönetmeni Abdullah Keskin konuyla ilgili olarak, "Yasaklanan kitapların arasında Yezidilerin kutsal metni ve Çaldıran Savaşı da yer alıyor. Bu metinler terörle nasıl ilişkilendirilebilir?" dedi.

Anıl Mert Özsoy aozsoy@gazeteduvar.com.tr

Avesta Yayınları'ndan çıkan Kan, İnançlar ve Oy Pusulaları, Cesur Adamların Ülkesine Yolculuk, Tasavvur Mu Gerçek Mi? Mahabad Kürt Cumhuriyeti Büyük Güçlerin Politikasında Kürtler 1941-1947, Mağdur Diasporadan Sınır-Ötesi Vatandaşlığa Mı?, Ülkemde Bir Yabancı, Çaldıran Savaşı'nda Osmanlılar Safeviler ve Kürtler, Tanrı ve Şeyh Adi Kusursuzdur: Yezidi Tarihinden Kutsal Şiirler ve Dinsel Anlatılar, Kürdistan Bayrağının Altında ve Irak'ta Soykırım adlı kitapların mahkeme tarafından toplatılmasına karar verildi. Şırnak İdil'de KCK/ PKK suçlamasıyla evleri basılan Beylete A. ve Mehmet Emin A.'nın evlerinde adı geçen kitapların bulunması toplatılma kararına gerekçe olarak gösterildi.

'SÖZ EDİLEN KİTAPLAR DOKTORA TEZİ OLARAK BASILDI'

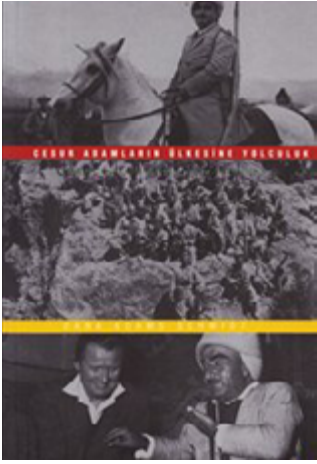
Avesta Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Abdullah Keskin konuyla ilgili olarak "2-3 ay önce Van, Ankara gibi şehirlerde bulunan kitapçılardan kitaplarımızın yasaklandığına dair bir geri bildirim aldık. Kişilerle konuştuğumuzda bizden antetli kağıtla kitapların yasaklanmadığına dair resmi belge istediler. Bu belgeyi gönderdiğimizde polis oradaki kitaplarımızı toplattığını öğrendik. Bunun üzerine araştırdığımızda 9 kitabımızın

daha yasaklandığını öğrendik. Yayınevimizin adresi değiştiği için bize herhangi bir tebligat gelmemişti. Sonrasındaki süreçte tarafımıza ulaştırılan tebligatta toplatma kararı alındığı bildiriliyordu. Yayınevimize gelen polisler, internet ortamından da satışların durdurulmasını istedi. Sözü edilen kitaplar 2003-2015 yıllarında basılan ve birçoğu dünyanın saygın üniversitelerinde doktora tezi olarak yayımlanmış eserler. Kanuna göre, bir yayın üzerinden 6 ay geçtikten sonra yasaklanmıyor" dedi.

"Yasaklanan kitapların arasında Yezidilerin kutsal metni ve Çaldıran Savaşı da yer alıyor. Bu metinler terörle nasıl ilişkilendirilebilir?" vurgusunda bulunan Keskin sözlerini "Bir diğer kitabımız da Irak'ta Soykırım... Bu kitap, Orta Doğu İzleme Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü resmi raporlarından oluşuyor ve birçok parlamento tarafından kabul edildi. Yasaklanan kitaplarımızın hepsi alan çalışmaları niteliği taşıyor. Yazarlarımız, yasak kararına tepki gösterecekler" diyerek bitirdi.

KARARA İTİRAZ EDİLECEK

Türkiye'de Kürtçe kitap yayımlayan ilk yayınevi olan ve 23 yıldır yayın hayatına devam eden Avesta Yayınları toplatma kararıyla ilgili resmi itirazlarda bulunmaya hazırlanıyor.

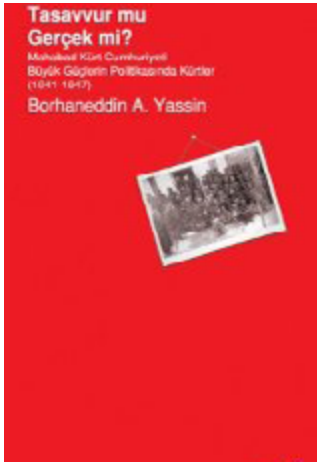
Cesur Adamların Ülkesine Yolculuk, D. Adams Schmidt, çev: Burcu Yalçinkaya, 296 syf., Avesta, 2011.

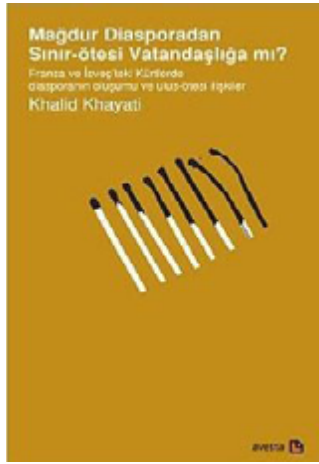
Tanrı ve Şeyh Adi Kusursuzdur : Yezidi Tarihinden Kutsal Şiirler ve Dinsel Anlatılar, P. G. Kreyenbroek – X. C. Reşow, 711 syf., Avesta, 2011.

Kan İnançlar ve Oy Pusulaları : Türkiye'de Kürt Milliyetçiliğinin Yönetimi 2007-2009, Robert Olson, 284 syf., Avesta, 2010.

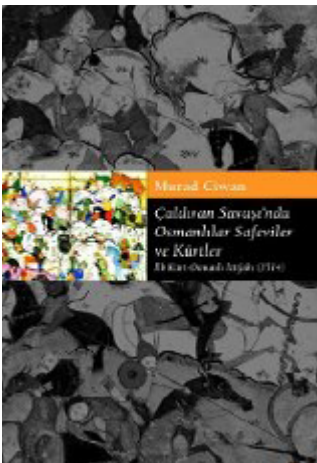
Tasavvur Mu Gerçek Mi? Mahabad Kürt Cumhuriyeti Büyük Güçlerin Politikasında Kürtler (1941-1947), Borhaneddin A. Yassin, 374 syf., Avesta, 2014.

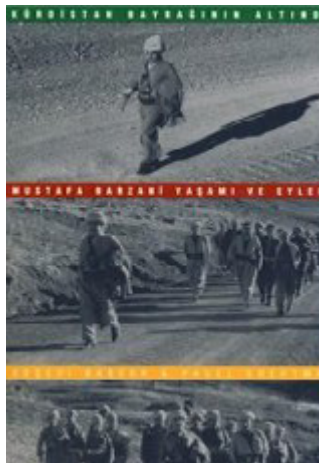
Mağdur Diasporadan Sınır-Ötesi Vatandaşlığa mı?, Khalid Khayati, çev: Fahriye Adsay, 376 syf., Avesta Yayınları, 2009.

Irakta Soykırım, Middle East Watch (Orta Doğu İzleme Örgütü), Human Rights Watch, 592 syf., Avesta, 2003.

Çaldıran Savaşı'nda Osmanlılar Safeviler ve Kürtler, Murad Ciwan, 296 syf., Avesta, 2015.

Kürdistan Bayrağının Altında Mustafa Barzani Yaşamı ve Eylemi, Xoşevi Babekr – Pael Shehtman, 477 syf., Avesta, 2010.

Ülkemde Bir Yabancı-İsveç'teki Kürt Gençlerinin Aidiyet Politikaları, Barzoo Eliassi, 320 syf., Avesta, 2010.

‘Marx dâhiyse biz en iyi ihtimalle yetenekliydik’

İngiltere İşçi Partisi milletvekili Tristram Hunt imzasıyla çıkan Fraklı Komünist/ Friedrich Engels’in Devrimci Hayatı, İletişim Yayınları etikleyle okuyucu ile buluştu. Kitap, Avrupa’da işçi sınıfının oluşumunu, işçi sınıfının siyasi koşullarını, komünizmin teorik altyapısını ve ortaya çıkış sürecini, bir komünist parti ihtiyacının şekillenmesini, 19. yüzyıl döneminin koşulları içerisinde değerlendirirken, Engels’in kişisel üretimlerini ve bu üretimlerin etkilerini de aktarıyor.

Soner Sert soner_sert17@hotmail.com

Geçtiğimiz günlerde İletişim Yayınları’ndan Işıl Eliçin ve Mehmet Ratip çevirisiyle, tarihçi, öğretim üyesi ve İngiltere İşçi Partisi milletvekili Tristram Hunt imzasıyla çıkan Fraklı Komünist/ Friedrich Engels’in Devrimci Hayatı isimli kitap, adından da anlaşılacağı üzere Marksizm’in eş kurucusu olan Engels’in yaşamına odaklanıyor. Engels’in ailevi köklerinden başlayarak, yaşamının tüm kilit noktalarına değinen, umudunu ve yanılıklarını tarihsel bir perspektifle ele alan bu çalışma, 19. yüzyıl Avrupa Tarihi meraklıları için de başucu kitabı olma özelliği taşıyor.

Kuşkusuz ki, yaşamı boyunca ve öldükten sonra Marx’ın ismiyle anılan ve tarihin en ünlü ideolojisi olarak nitelenen Marksizm’e –ve Marx’a- hayatını adayan Engels’in yaşamı, tarifini verdiği zıtların birliğinin güçlü bir örneğidir. Babasının fabrikalarının olduğu ve Engels’in bu fabrikalarda yıllarca yöneticilik yaptığı herkesçe bilinen bir gerçek... Kitap, Engels’in yaşamının tüm noktalarına eğilmekle beraber, kadın ve içki konusundaki tutumundan av merakına, fabrikada olduğu her günden tiksinerik bahsedişine vurgu yapıyor. Yirmi yıl bu fabrikalarda çalıştıktan sonra son gün işe gidişi ve mesai bitimi eve gelişini,

Marx'ın kızı Eleanor şu sözlerle aktarıyor: "Sabah, bürosuna gitmek üzere çizmelerini giydiği sırada, heyecanla "son kez!" deyişindeki muzaffer edayı asla unutmuyacağım. Birkaç saat sonra kapıda onu bekliyorduk. Yaşadığı evin karşısındaki küçük tarladan gelişini izledik. Bastonunu havada sallıyor ve şarkı söylüyordu. Yüzü adeta ışık saçıyordu."

MEKTUPLAR

Barikatlardan fabrikalara uzanan, Komünist Manifesto'dan polis gözetiminde yaşanagelen bu hayatın en nesnel gerçeği ise Engels'in, Marksizm'in ve Marx'ın her anlamda daimi destekçisi olduğudur. Engels'in, Kapital'i yazması için Marx'a baskı yaparken, onun ekonomik problemlerini çözmeye çalışırken Marx, pratikte sıkıştığı her noktada Engels'e düşüncelerini soruyor ve üretim ilişkilerini en ince ayrıntılarına kadar anlatmasını istiyordu. 1862 yılında yazdığı mektupta Marx, "...senin fabrikanda kaç farklı çeşit işçinin istihdam edildiği ve bunların birbirlerine oranları hakkında bilgi verebilir misin?" diye soruyor ve ekliyordu: Pratik, bütün teorilerden daha iyidir, dolayısıyla bana kendi işini nasıl yürüttüğünü bütün ayrıntılarıyla tarif etmeni isteyeceğim."

Kitap, bu yanıyla kısa ve öz mektuplaşmalara da sıkça yer veriyor. Teorinin, gündelik bilgilerin, ölümlerin, doğumların, varlıkların ve yoklukların konuşulduğu bu mektuplar, dönemin koşullarının güçlü bir izleğini sunarken, ikilinin arasındaki sarsılmaz dostluğun ve yoldaşlığın da kayıtlarını tutuyor. Örneğin bir başka mektubunda Marx, yoksulluktan ölen çocuğunun ölüm haberini dostu Engels'e acı içinde verirken, diğer çocuklarının hayatta kalması için ondan para istiyor.

MARX'IN KÖTÜ EL YAZISI...

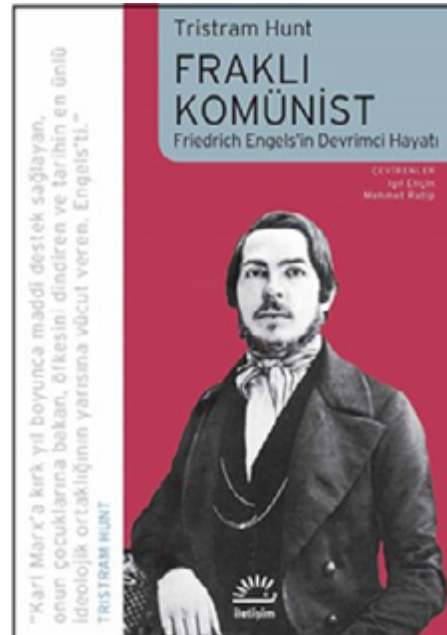
Marx'ın ölümü sonrası notlarını toparlayan, "Marx'ın kötü el yazısını" okumaya çalışan ve bir süre sonra gözleri bozulan Engels, yanına birkaç yardımcı olarak bu notları düzenler ve Kapital'in ikinci cildini hazırlar. Yaşamının her anında Marx'a ve Marksizm'e sadık kalır, eş kurucusu olduğu ideolojiyi kitlelere ulaştırmaya ve anlatmaya devam eder. Hislerini şu sözlerle aktaran Engels, "...ortaklığımız sırasında ve öncesinde teorinin temellerini atmada kendi hususi payımın olduğunu inkâr edemem. Ancak önde gelen temel ilkelerin büyük kısmı... Marx'a aittir... Marx bir dâhiydi; geriye kalan bizler ise en iyi ihtimalle yetenekliydik. O olmasaydı, teori bugünkü duruma asla erişemezdi. Bu yüzdendir ki layıkıyla adını taşıyor" der.

Engels, ulaşmak istediği yere Marx'ın başka bir yol ile çoktan varmış olduğunu vurguluyor: "Marx, biz geriye kalanlara kıyasla daha yüksek bir konumda duruyor, daha ilerisini görüyor ve daha çabuk, daha geniş bir bakış açısına erişiyordu."

Kitap, Avrupa'da işçi sınıfının oluşumunu, işçi sınıfının siyasi koşullarını, komünizmin teorik alt-yapısını ve ortaya çıkış sürecini, bir komünist parti ihtiyacının şekillenmesini, 19. yüzyıl döneminin koşulları içerisinde değerlendirirken, Engels'in kişisel üretimlerini ve bu üretimlerin etkilerini de aktarıyor. Meselenin tarihsellik ekseninde ele alınıp yorumlanması ve Engels'in düşüncelerini ve yaşayışını eleştirel bir süzgeçten geçirerek kaleme alış kitabın en önemli özelliğini oluşturuyor. Fikirlerinin oturmaya başladığı 1840'lı yıllarda barikatlarda çarpışan Engels'in yaşamının son yıllarında parlamento yolu ile devrimi hedeflemesinin ve mücadelenin bu yol ile kazanılabileceğini söylemesinin bir değişim süreci ile ilişkili olduğunu söylemek mümkün.

Keza benzeri bir durum, Amerika kıtasının Meksika sınırlarının işgali sırasında, Engels'in ulusların kendi kaderini tayin hakkından öte, emperyalizmin gücünü arttırması ile devrimin daha da olası olacağını söylemesi ve yanılmasının eleştirisi de kitapta vurgulanıyor.

Meraklısı için not: Raoul Peck'in yönetmenliği yaptığı 2016 yılı Genç Karl Marx filmi konuyla bağlantılı olması açısından tavsiye edilir.

Fraklı Komünist-Friedrich Engel'in Devrimci Hayatı, Tristram Hunt, çev: Işıl Eliçin, Mehmet Ratip, İletişim Yayınları, 2018.

Kerim Akbaş: Hiçbir şeyle uzlaşma yok

Kerim Akbaş'ın ilk şiir kitabı *Lodos Devam* geçtiğimiz günlerde Edebi Şeyler etiketiyle okuyucu ile buluştu. Bu vesileyle konuştuğumuz Akbaş, "Şiir yazacak insana bir toz yumağı yeter" dedi.

Anıl Cihan

Kerim Akbaş'ın, hayatın yüzüne bir yumruk gibi savurduğu *Lodos Devam* kitabı, hem şairin ilk kitabı olması hem de kuvvetini bu gezegende yazılmış köklü şiir geleneğini es geçmeden, onu iyi kavrayıp nerede durması gerektiğini, kendi sesi, üslubu, imge düzeninin sağlığını önemseyerek oluşturması dolayısıyla dikkat çekici. Olayların, olguların, kabul edilmiş – edilmekte olanın üzerine yürüyen dili, sağlam bir damarın habercisi. Verili olanı reddedip, bozmanın ve yeniden yapmanın kıymetini bilen, değişimin, değiştirmenin kıymetini bilen bir duruş. Şiiri hayattan beklemeyip, onu hayatın içine girerek çıkartan, eksilerini ve artılarını şiire çevirebilen, şiirden taraf olan, rotasını "Hiçbir şeyle uzlaşma yok" olarak belirleyen Kerim Akbaş'la konuştuk.

İlk olarak söyleşimize bu noktadan başlamak istiyorum. Kitabın oluşumevresinde, ilk kitabın ağırlığı, zorluğu, getirileri nelerdir? *Lodos Devam* Kerim Akbaş'ın, ilk kroşesi diyebilir miyiz?

Şunu söyleyeyim: "benim şiirim", "benim kitabım" ile başlayan cümleleri hiç sevemedim, sarf etmedim, ben oralarda yokum. Bu, artık benden çıktı ve hakkında söyleyeceğim şeyler olabilir mi, bundan da emin değilim. Duyururken, özellikle "sizin" kelimesini bu yüzden seçtim.

Dosyayı hazırlamak biraz uzun sürdü ya da ben

yavaş davrandım. Başlarda garipsedim bu şiirlerin kitap olma hadisesini. Bir bütünlük sağlayabilmek adına çok şiir eledim. Özellikle Duvar'dan söz açacağım. Şiirleri kitap haline getirirken Duvar'da yayımladığım şiirlerden yola çıktım. Orada çünkü bir hadise var. Ard arda yayımlanan bu şiirlerin hadisesi kitabı hazırlarken bana çok yardımcı oldu. Yine de kitap konusundan değil de doğrudan şiir konusundan yanayım.

Notos'un 2012 Nisan-Mayıs sayısındaki röportajında küçük İskender şöyle söylüyor: "şair kitap yazmaz, şiir yazar". Kendini, ilk kitabın ne olduğunu anlamaya çalışırken bulan herkes gibi ben de şiirleri kitap haline getirirken bu doğrultuda (bir bütünlüğe) yürüdüm.

Lodos Devam, dört bölümden oluşuyor. Ya da dört kapı da diyebiliriz bu bölümler için. Kitabın içine girilebilecek ya da bu savaştan yorulan okurların soluk almak için çıkabilecekleri dört kapı. İlk bölüm/ kapı 'harabe alanı'. Daha çok geri çekilmiş, olayları, olguları dışarıdan izleyen, takip eden bireyin durum değerlendirmesi olarak okunabilecek, yaralarını hafızasından çıkarmayan, onları hafızasında, bir sır gibi saklayan bireyin 'ben' diliyle -bencillığe düşmeden- yalnızlığa saçılması. Neler söylemek istersiniz?

İnsan kendi 'ben'yle gerçekten harabe alanında karşılaşılıyor. Orada hırpalıyor kendisini daha çok, oradan bir şey yaratamazsa o harabenin daha da kötüsüne dönüşecek çünkü. Belki de kendisi harabe devam ediyor. Alanın anlam olarak karşılığı çok geniş, harabe alanı... Geriye çekildiğine ve hafızasını kurcaladığına katılıyorum ama hazırlanıyor, bir sonraki bölüme, içten içe. Ben, ya hazırlanamıyorsa, sorusunun üzerinde durdum. Hem ben ile hem de harabe alanı ile.

Harabe Alanı için ön plana çıkan ben, tekil bir ben değil, biricik değil yani. Diğer taraftan da biricik, "tarihte yer yok" diye bağırıyor. Nasıl çıkacağız işin içinden? İlk şiirde, İnziva'da şöyle söylüyor: "insan kendine ben dedikten sonra açmaz mı yarıy kendinde."

Bu harabede buna gücü yeterse kalkacak, kalkmak zorunda. O harabelerden çıkmak zorundayız.

Lodos Devam'ın bir diğer üzerinde durulması gereken noktası, kendi kuşağını mercek altına alması. 90'lar bu aşamada önemli. Kuşak demekte yerinde olur sanıyorum. Sizin şiirinizde ise, 90'lar 'kop koyu bir rüya' şekline bürünüyor. 90'kuşağının hayata ve şiire karşı olan tavrını nasıl görüyorsunuz? Uzlaşma noktasında, 90 kuşağı şiiri yanına alıp hayatı kendi doğruları etrafında yeniden şekillendirebilmiş midir?

Biz 90'lar çocuklarıyız, alışkanlıkların son nesli. Teknolojinin muazzam bir çılgınlık olmadığı, alttan alttan yayılmaya başladığı zamanların tanığıyız. Bu tanıklık günümüze kadar uzandı. Bence çok mühim burası, olanı biteni izledik ama hep müdahildik. Yakın tarihi iyi çalışanlar bileceklerdir, tek iyi bir gün yok. Kopkoyu bir rüya olması doksanların, bize dair.

Çoğumuz tanışız. Neredeyse birbirimizi ilk şiir yayımladığımız zamanlardan beri tanıyoruz. Bizim 90 çocuklarının yazdıkları her şeyde, şiir olsun öykü olsun, kıyısından köşesinden bir kaybetmek teması muhakkak var. Hepimizde var. Bu kaybetme ama saf, katıksız bir vazgeçiş değil. Kendisiyle girdiği savaştan kendisini kaybetmiş sayarak çıkmak veya çıkamamak, var. Nitekim asla kaybetmeyi kabullenme yok. Kaybetmek, tabii ki tema olarak, sadece kendisine, diğer her şeye karşı tavrı net! Tarihe karşı mesela, asla! Bunu asla kabullenmek yok. Bu, gardımı indirmiyorum tavrı doğrultusunda mühim politik işler çıkıyor.

Hepimiz adına söyleyeyim, hiçbirimizde, hiçbir şeyle uzlaşma yok. Kendi adıma söyleyeyim, baştan sona öfke doluyum.

'TARİH BENDE SAF BİR ÖFKE UYANDIRIYOR'

İkinci bölüm, Unvan Maçı. Bu bölüm içinde yer alan şiirler, diğerler şiirlere nazaran toplumsal izlek boyutunda düşünecek olursak, galip gelme umuduyla, tarih, hayat, insan üçgeninde ringe çıkıyor. Rakip, her dönem iktidar erkleri tarafından yeniden dizayn edilen ve dahası iktidarın ele geçirdiği yayın organları yoluyla dayatılan bir tarih algısı. Ring,

söylemeye gerek var mı bilmiyorum ama hayat. Geriye kalan insan. İnsan ile tarih arasındaki ilişki nerede konumlandırıyorsunuz? Kerim Akbaş için, insan ve tarih nedir? Şiir bu kavgalı ilişkinin neresinde?

Walter Benjamin geçmişini sonraki kuşaklara aktarılacak bir hazine olarak değil, bir enkaz olarak görüyordu, diyor Nurdan Gürbilek. O bize bir yöntem değil, tarihi düşünmeye çalışırken geçmişini şimdiki zamandan ayırtıramamakta inat eden bir entelektüel yaklaşımın kaynakları ve çelişkileri üzerine derin bir düşünüş bırakmıştır, diyor Enzo Traverso da, Savaş Alanı Olarak Tarih isimli müthiş çalışmasında. İnsan ve tarih uçurumunda bana en önemli desteği Walter Benjamin verdi. “Hiçbir olay tarih için kaybolmuş sayılamaz” dediği yerden bakıyorum insan ve tarih ilişkisine. Tarih kelimesi, bütün anlamlarıyla ve bendeki karşılığıyla saf, öylece bir öfke uyandırıyor. Tarih derslerini düşünün. Savaşta başka ne var? Gelişmeler, ilerleyen zaman, her şey ama her şey savaş için. Ne vakit olursa olsun, barıştan ve dayanışmadan söz açan herkes, geçmişlerinde dünyanın her yerinde bu tarih derslerini aldılar. O derslerin hiçbir saniyesini sevmedim. Tarih bilimi üzerine okumalara da epey vaktimi ayırdım. Neden bu kadar yalnız hissettiğimizi iyi açıklıyor.

Geçmişle herhangi bir antlaşma yapamayan, ateşkesi hiçbir şekilde sağlayamayan bir boksör var, diyelim ringde. Asla gardını indirmiyor, zamanında indirdiği için mi? Sorunun cevabı da kendisi de burada daha net görünüyor bence. Gardını indirmemesinin altında zamanında indirdiği gerçeği de var ve bu hiç de yadsınabilir değil ya da doğrudan korunmak için ama neyden? Sadece kendisinden... Unvan maçlarında unvanı korumak isteyen ile unvanı almak isteyen müsabakaya çıkarlar. Genelde unvan kaybedilir, koruyabilen çok azdır. Müsabaka sayısı olarak değil, koruyabilen sayısı olarak söylüyorum.

İkinci bölüm özellikle unvan maçı... Kendi unvanını ya korumak zorunda ya da unvanı almak zorundasın. Unvan, bilmiyorum söylemeye gerek var mı ama burada her anlama gelebilir. Yoksa boksun tarihi de her şeyde olduğu gibi hilelerle dolu. Hakemi de, menajeri de, rakibini de yenmen gerekiyor. Unvan maçı, işte... Tarih de, insan da, edebiyat da, geçmiş de, gelecek de.

İnsan harabesinde kendisiyle karşılaşmadan unvan maçını kazanamaz.

Kerim Akbaş'ı yakından tanıyanlar, bilirler ki, Ankara onun hayatında önemli bir yere sahip. Kaldı ki, Lodos Devam'ı okuyanlar Ankara'nın esintisini duyacaklardır bütünlüklü olarak. Bir şairin dünyaya bakarken, yaşadığı coğrafyanın, toplumun, özelde ise nefes aldığı şehrin önemi yadsınamaz, yadırgamaz. Ankara Kerim Akbaş'ın nesidir? Ankara gardını kime karşı almıştır?

Ankara'ya dair artık sadece anılarımı ve gündelik şeyleri seviyorum. Çok direndim, öncesi de var, uzunca birikti ama Ankara'ya dair bütün hislerim, 10 Ekim 2015 günü bitti.

‘ŞİİR BAŞTAN SONA POLİTİKTİR’

İsmini çok sevdiğimi belirtmeden geçemeyeceğim, bildiriler asla eskimez... Üçüncü bölüm. Daha çok politik mücadelenin, öldürülmeye çalışılana ‘hayır’ demenin, her türlü baskının meşru kılındığı bir ülkenin yüzüne tokat gibi çarpan, kehanetten çok gerçeğe yaslanarak oradan aldığı kuvvetle atağa geçmeye hazır şiirlerden oluşuyor. Özelde şiire, genelde ise, iktidar kontrollü sanata uymayan sanat eserlerine saldırıların olduğu, onlardan olmayanın, onlar gibi olmayanın saf dışı bırakıldığı, bırakılmaya çalışıldığı, bıraktıklarını sandıkları bir dönem içerisinde devam ediyor hayat. Bu noktada, şiir politik tavrını sürdürmek, sağlamlaştırmak için neler yapmalıdır?

Şiirin gücü karşısında hiçbir şey duramaz. Şiir, kendi özelinde genele kadar, baştan sona zaten politiktir. Bugünün politiği olmak zorunda mı, olarak da okuyabiliriz bunu ama asıl kastettiğim zamanlara sığacak bir politik değil, tarih sorusuna verdiğim cevap gibi. Benjamin, “Hiçbir olay tarih için kaybolmuş sayılamaz”, diyordu ya, en önemlisi, şiir hiçbir erk ve iktidarı kabul etmez. Dostoyevski, Suç ve Ceza’da söylüyordu: “Başkalarının zavallılığına bakıp kendi haline şükredenlerden tiksiniyorum.” Bunu hep edebiyat anlamında okudum. Tek çaremiz dayanışma çünkü. Elimizde başka hiçbir şey yok. Ağbeyim Fatin Kanat, bir masada sinemada politik imge üzerine

şöyle söylemişti: “Gerekli ama şart değil.” Onlarca şiir sayabiliriz politik fakat tabii ki ilk görüntüde değil, şiirin gücü burada. Dünkü yara geçmez, bugünkünü hafifletmez. Bildiriler asla eskimez...

‘ŞİİR YAZACAK İNSANA BİR TOZ YUMAĞI YETER’

barut artığı, dördüncü ve son bölüm. İlk dikkati çeken nokta şiirler şehri merkezine alarak genişliyor. Mücadeleye hazır bir şairin, geri dönüşü. İnziva’dan, Lodos Devam’a uzanan bir koridor. Şairin, şiirinden başka cesaret aldığı noktalar nelerdir? Kerim Akbaş’ın, hayatın kanalları içerisinde, elinden tuttuğu, dönüştürdüğü dinamikler nelerdir?

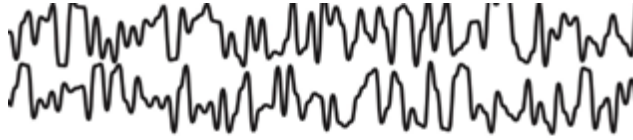
Kendimi bildim bileli spor yapıyorum. Futbol hayatım bittikten sonra (bu yüzden Hayatım Futbol dergisini çok severim, selam olsun) basketbolu denedim, birçok maça çıktım. Ankara liginde, aradığım şeyi bulamadım. Çok uzun süre tenis oynadım, kısa bir eskrim maceram var, takım

arkadaşım dünya şampiyonu oldu. Sonrasında, sekiz sene olmuş, boksörüm. Bu kadar takım sporundan bireysel spora geçmek bende bir şeyleri yarıştırmak duygusunu köreltti. Galiba boks denilen şeyin felsefesini bu coğrafyada en iyi bilen insanla çalıştığım için yarıştırmayı köreltmedi, her şeyi yatıştırdı. Bu kadar barışmaktan söz açan insan kiminle neyi yarıştırmalı ki? Umurumda değil. Sporu bir savaş alanı olarak görmüyorum. Boks için konuşacağım, hiçbir müsabakaya katılmadım. Arkadaşların madalyalarıyla, o madalyaları almasalar bile, gurur duyuyorum, yeter.

Niye anlattım bütün bunları? Şiir yazacak insana bir toz yumağı yeter. Ömer Şişman muhteşem bir cümle kurmuştu, istersek taharet musluğunu yazarız, diye... Öyle.

Son olarak, Kerim Akbaş neler söylemek istersiniz?

Anıl Cihan şiirinin militan okurlarından biri olarak, ikinci kitabı merakla bekliyorum. Bunun dışında, tabii edebiyat özelinde, bu röportaj işini tekrar hak ettiği yere getirdiğin için sana bir teşekkür de ben borçluyum.

KERİM AKBAŞ

LODOS DEVAM

EDEBİ ŞEYLER

ŞİİR

Lodos Devam, Kerim Akbaş, 64 syf., Edebi Şeyler Yayınları, 2018.

ETKİNLİK

**VOLKAN KAPLAN SA-
BAHAT AKKİRAZ**

18 Mayıs 2018 Cuma

Saat: 20:30

Kadıköy Halk Eğitim
Merkezi,
İstanbul

RAUL MİDON

20 Mayıs 2018 Pazar

Saat: 21:00

Aya İrini Müzesi,
İstanbul

**ERKAN OĞUR ANA-
TOLİAN BLUES -TING-
VALL TRİO**

21 Mayıs 2018 Pazartesi

Saat: 20:30

Meb Şura Salonu,
Ankara

CEM ADRIAN

25 Mayıs 2018 Cuma

Saat: 22:30

Hayal Kahvesi,
Bursa

Kitaptan Bienale: ‘Klasik Güzelleştirme’den ‘Sokağın Zoru’na

Ressam İhsan Oturmak şair Mehmet Said Aydın’ın Everest Yayınları etiketiyle bir kez daha okurla buluşan ‘Sokağın Zoru’ ve Kusurlu Bahçe adlı kitaplarının kapaklarını çizdi. Üretimleriyle adından söz ettiren İhsan Oturmak ile hazırladığı kapaklar üzerine konuştuk. Oturmak, Mardin Bienali için bir proje üzerine çalışırken Mehmet Said Aydın’la tanışmasını ve Sokağın Zoru’nun kapağının nasıl ortaya çıktığını anlattı.

Cennet Sepetci csepetci@gazeteduvar.com.tr

Mehmet Said Aydın’la bir araya gelişiniz nasıl oldu? ‘Klasik Güzelleştirme’ ‘Sokağın Zoru’na nasıl dönüştü?

Tanıştığımızda kitaplarından haberdar olma- ma rağmen henüz kendisini okuma fırsatı bulamamıştım. Gazetelerdeki köşe yazılarını takip ediyordum. Benden kitap için görsel istediğimde uzun zamandır Mardin Bienali için bir proje üzerinde çalışıyordum. Üzerinde çalıştığım proje toplumsal yaşam, iktidar ve sokak arasındaki çekişmeyi, sokağa sıkışmış bir araçla irdeliyordu. Projenin son aşamasına gelmiş ve uygun bir isim bulamamıştım.

Mehmet Said Aydın’ın ‘Sokağın Zoru’ kitabını gördüğümde kitaba kapak hazırlamak yerine, işim için isim bulduğumu düşündüm. ‘Sokağın Zoru’ Mardin Bienali için ürettiğim işe uygun

bir isimdi. Sonraki görüşmelerimizde ise kitaplar üzerine konuştuk ve hangi işin uygun olacağını tartıştık. Mehmet Said’in de önerisiyle ‘Sokağın Zoru’na sokaksızlığı referans alan ‘Klasik Güzelleştirme’nin uygun olacağına karar verdik. Deyim yerindeyse karşılıklı bir alışveriş oldu. Ben onun kitabının ismini bienal projeme taşıırken ‘Klasik Güzelleştirme’ ismini verdiğim işimi, Mehmet Said Aydın kapağına taşıdı.

SOKAKSIZ, İÇ İÇE GEÇMİŞ EVLER...

Peki ‘Klasik Güzelleştirme’ nasıl ortaya çıktı? Ne anlatıyor?

Uzun süredir mimari yapılanmanın toplumsal yaşam üzerindeki etkisi üzerinden hareket ederek, geçmişten günümüze miras kalan, insanın korunma içgüdüsünün yerleşkeler üzerindeki

etkisi üzerine çalışıyordum.

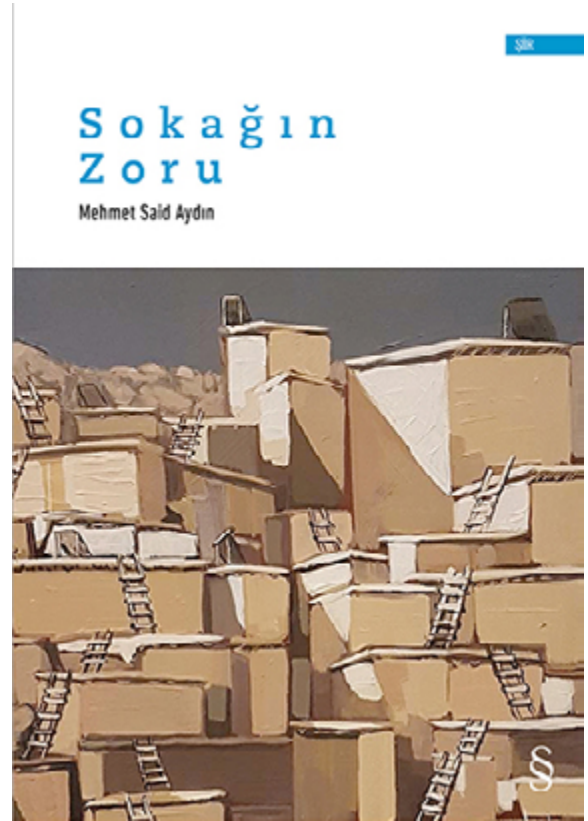
Bu korunma ve korku oluşumu bazen kendini özel mülkiyette hissettiren bazen kamusal alanın ortak özelliği haline getirir. Bu korku hali Çatalhöyük gibi erken dönemlerde kendini sokaksız, iç içe geçmiş evler olarak inşa ederken Ortadoğu ve birçok Ortaçağ (Sur, Paris, Barselona) kentlerinde dar sokakların hakim olduğu sitelere dönüştürür. Korku beraberinde güvenlik ihtiyacı getirir. Bu ihtiyaç ölümden kaçışa dönüşür. Artık sosyal yaşam ölümsüzlüğe çare aramaktadır.

Bu ölümsüzlük isteği bir yerden sonra el değiştirir. Artık kamusal alan gittikçe büyümektedir. Dar sokaklar genişlemekte, evler kalesiz inşa edilmektedir. Ölmek istemeyen toplum ölmek istemeyen devletlere dönüşür. Burada toplumlar yeni gerçeklikler, inançlar üretmek zorundadır. Bu ölüme alternatif bir yol olabilir. Peki bu inançtan sadece toplumsal yaşam mı yararlanacak? Elbet ideoloji de bunu da isteyecektir.

‘Klasik Güzelleştirme’ işimde Doğu İran’da dar sokakların hakim olduğu evlerin neredeyse Çatalhöyük’teki gibi iç içe geçtiği Sag Agha Seyed ve Palangan köylerini ele aldım.

Merkezi yapılanmadan çok uzak olan bu köylerin mimari yapısı ve kendine has yaşam özellikleri sanki ideolojik yaşamın yaşam şeklini reddeden ilkel yaşam formlarını çağırıyordu. Bu kendine has, yaşama karşıt duruşu kendi sürecimle değerlendirdimde eksik durumlar yakaladım. Örneğin sokağın varlığı özellikle Çatalhöyük’ün

sokaksız yaşam formlarıyla ilişkilendirdiğimde Palangan’ın dar sokaklarının ileride tehlikeli bir güzergaha dönüştüğünü düşünmekten kendimi alamadım. Bu korku hali bana köyler için yeni bir mimari düşünce hissettirdi. Sokakların olmadığı, damdan dama kişiye ait kamusal alanların oluşturulduğu merdivenlerin kullanıldığı bir şehir. Ancak bu şehir benim şehrim olabilirdi.

Sokağın Zoru, Mehmet Said Aydın, 88 syf, Everest, 2017

Hüseyin Yurtdaş: İnsanın zehirli bir tarafı, karanlığı var

Üç kitabıyla (İhsan, Çöreklenen ve Genç Yazarın Notları) Türkçe edebiyatın varoluşçu “yeraltı” sularında dolaşan Hüseyin Yurtdaş’la yazı uğraşı, yazı ve hayat krizleri, edebiyatın barındırdığı felsefi ihtimaller, yazarlar-arasılık, anti-kahramanlar ve diğer şeyler üzerine konuştuk.

Ahmet Ergenç

Son romanın Genç Yazarın Notları öfkeli bir genç yazarın hem hayatındaki hem de yazı macerasındaki krizlerini ele alıyor. Bu “yazar” ve “yazma krizi” meselesi kitaplarındaki ağırlıklı meselelerden biri. Yazının kendisinin yazı meselesi olduğu bir geleneğe bağlanıyorsun bu bakımdan. Sence yazının içinde yazı meselesini kurcalamanın yazı politikası açısından nasıl bir önemi var? Bu meselenin birkaç boyutu var. Öncelikle, kitap-

lardaki karakterler yazıyor. Genç Yazar, adı üstünde, yazar olmaya çalışıyor. Çöreklenen pasını kusuyor, yazarak. Ama bir “yazar” değil, onu da vurgulamak lazım. Aslında yazıyı ciddi ciddi tartışayım diye yola çıkmıyorum ama karakterler buna bir şekilde meylediyorlar. Benim için de bu, bir mesele demek ki. Onlar yazıyor ama ben de yazıyorum sonuçta, aşına olduğum, iniş çıkışlarını, sıkışmışlıklarını, yücelip yerin dibine batmalarını filan az çok biliyorum bu durumun. Bildiğimi ya da bildiğimi sandığımı yazıyorum ama eğip bükerek.

Ben bu son romanıyla daha önceki romanların İhsan ve Çöreklenen arasında bir devamlılık ilişkisi olduğunu düşünüyorum: üçü de öfkeli ve hatta “demonik” denilebilecek bir karakterin hikayesini anlatıyor. Bu bakımdan, ben bunların bir üçleme olduğunu bile düşünebilirim. Ne dersin? Var mı böyle bir bağ?

Klasik anlamda bir üçleme değil tabii, yani birbirinin devamı olarak yazılmış kitaplar değil bunlar. Karakterler, üç romanda merkezde olan ben anlatıcılar da birbirinden farklı tipler aslında. İhsan kendine özgü bir genç adam, Çöreklenen’deki ben anlatıcı yamulmuş bir orta yaşlı, Genç Yazar’da üniversitede okuyan bir yazar adayı. Genç Yazar’la İhsan arasında paralellikler var elbette ama İhsan yarı gerçekdışı bir dünyada, hayatın somut, günlük gerçeklerinden bağımsız bir deneyimi yaşarken Mc para kazanma, ailesini ayakta tutma, derslerine devam etme, sevgilisini idare etme gibi hayli gıcık ve gerçek dertlerle de uğraşılıyor. Soruna dönersek, üçü de öfkeli, özellikle Çöreklenen demonik ama bunun ötesinde bir bağ kurulabilir mi, bu işi sana bırakıyorum.

Bilhassa da Çöreklenen ve Genç Yazarın Notları’nda Dostoyevski, Nietzsche, Kafka, Fante ve Konrad Bayer gibi yazarlara açık ve örtük göndermeler var. Bu yazarların ve bu yazarlarla konuşmanın nasıl bir önemi var sen-ce? Ve bu konuşma yöntemine metinler-arasılık değil de yazarlar-arasılık diyebilir miyiz?

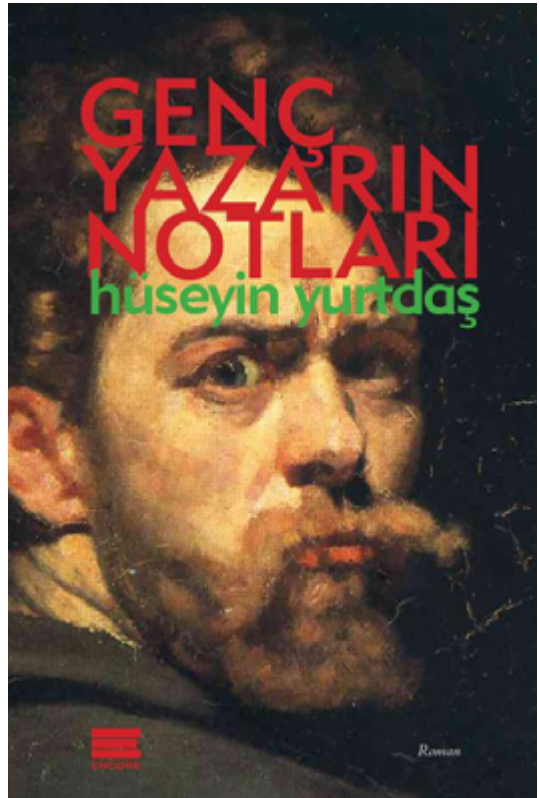
Yazarlararasılık komik ve iyi bir alternatif. Yazarlarla atışmak ise, bir bakıma atalarla ilişki kurmakla bağlantılı. Çöreklenen’in tepesine tünemiş hayaletler gibi, Jung’un arketipleri gibi. Yazarken benim de başıma arada üşüşüyor bu arkadaşlar. Trajik hayatlar yaşamış dâhiler bunlar, seviyorum onları.

Bir yazıda senin yazdıklarını anti-kahramanların şekillendirdiği bir yeraltı edebiyatı geleneğine dahil etmiştim. Genç Yazarın Notları da yine bir krizli, öfkeli, hınç dolu bir anti-kahramanı, McAlister’ı içeriyor. Ne düşünüyorsun dünyada ve Türkiye’de yeraltı edebiyatı konusunda? Kendini böyle bir geleneğe dahil eder miydin? Yeraltından ne anlıyoruz tabii. Senin o yazıda çer-

çevesini çizdiğin gelenek Dostoyevski’nin Yeraltından Notları’nı, Camus’nün Yabancı’sını, Oğuz Atay’ın Tehlikeli Oyunları’nı filan da kapsıyor. Birçok insan bunları Bukowski, Selby Jr. ya da Burroughs çizgisindeki alkol, cinsellik, küfür yeraltısı kategorisi içinde düşünmez. Sen bir karanlıktan bahsediyorsun, varoluşun kalbine saldıran kitaplardan. Böyle bir geleneğin içinde yer almak reddedebilecek bir şey değil tabii, başka türlü bir edebiyat bana anlam ifade etmediği için. Ancak bugün yeraltı dendiğinde insanların ilk aklına gelen Amerikan yeraltısını da dürüstlüğü, yapmacıktan kaçışı, gerçek hayattaki geceye, karanlığa, ve gündüzün acımasızlığına dolaysız baktığı için seviyorum. Bizde ise bu iş de, pek çok şey gibi sulandırıldı. Kanat Güner’in “Günce”si gibi bence son derece iyi örneklerin edebi değeri hiç günde-gelemedi, işin havası, kendisinin önüne geçti.

Kitaplarında açıkça hissedilen “yabancı” yazarlar var, peki seni etkileyen ve yazdıklarında gizli de olsa konuştuğun yerli yazarlar kimler?

Etkilendiğim, beğendiğim çok yazar, şair var. Bir aralar, daha gençken yoğun biçimde şiir yazmış ve okumuştum. Şimdilerde yazmasam da okumaya devam ediyorum. Şairlerim de değişiyor zamanla. Ece Ayhan ve İlhan Berk’i özellikle severim. Ahmet

Genç Yazarın Notları, Hüseyin Yurtdaş, 110 syf, Encore, 2018

Hamdi'nin şairliği çok es geçiliyor, kendi de her şeyden önce şiiri önemsiyordu. Ve gerçekten de Türkçe'nin en güzel ve derin şiirlerinden bir kaçını yazmıştır. Öykücülerden de, Sevim Burak ve Vüs'at O. Bener. Dikkat edersen bunların çoğu delidir. Romancılar Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Tanpınar, Orhan Kemal. Orhan Pamuk'un Kara Kitap ve Cevdet Bey'i; Latife Tekin. Sorunun ikinci kısmına gelirsek: Bu edebiyatçılarla pek konuşmuyor benim karakterler, doğru. Sevim Burak'a bir laf atıldı bir yerde, o kadar. Bu, bundan sonra dahil olmayacakları anlamına gelmez ama.

Yazdıklarında “felsefi” tonun ağır bastığını, yer yer ontolojik bir edebiyata yöneldiğini düşünüyorum. Ne düşünüyorsun edebiyat ve felsefe ilişkisi konusunda? Bunu mesela Nietzsche'yi neredeyse bir edebiyatçı gibi gördüğünü hissederek soruyorum.

Evet, Nietzsche bir edebiyatçı. Ama bir deli de. Ben temelde onu bir karakter, bir tip olarak görüyorum, öyle okuyorum. Büyük, çok büyük laflar eden, felsefe, tarih, mitoloji, dil ve teolojiyi çılgınca, hallaç pamuğu gibi atan bir dâhi-deli. O yüzden pek çok edebiyatçının ilgisini çekmiştir, Fante, Rosales gibi. Ama genel olarak da felsefeye ilgim var tabii. Kritik soruları soran birkaç alandan biri olduğu için.

Görece “genç” bir yazar olduğun için şunu da sormak isterim: şimdilerde

yazan “genç” yazarlardan seni etkileyen birileri var mı?

Artık öyle ya da böyle kabul edilmiş, yaşını başını almış yazarları dışarıda bırakarak konuşuyorum: Var beğendiklerim, Melisa Kesmez, gerçek bir duyarlılığa ve duyguya sahip, ender rastlanan bir özellik; Romancılığı görece genç İlhami Algör'ü ilginç ve yaratıcı buluyorum.

Yazarlığının yanı sıra akademisyen olduğunu da biliyorum. Akademinin “kontrollü” diliyle, edebiyatın sonsuzca serbest dili arasında bir fark var. Bu açıdan yazarlık, yazı uğraşı ve akademi nasıl bir arada gidiyor sormak isterim. Birbirlerini özellikle boğdukları ya da besledikleri anlar oluyor mu? Son romanın Genç Yazarın Notları da kısmen üniversite koridorlarında geçiyor, o bağlantıyı da bu soruya dahil edebiliriz.

Yazı için kendime zaman ayırmayı çok önemsiyorum ama bunun için sürekli evde oturmayı filan hayal ediyor da değilim. İnsanın bir işinin olması, hayatın somut sorunlarının ve bazen tatsız gerçeklerinin içinde olması, sabah kalkıp metroya, dolmuşa binmesi, karşılaştığı ve konuştuğu insanlara hayret etmesi, gıcık olması, bu yüzden hayatı ve geleceği orgulaması, sonra tekrar işine gömülmesi, akşam alışverişini de yapıp torbaları sürükleyerek ve küfrederek yorgun argın eve gelmesi filan da önemli. Ayrıca para kazanmam da gereki-

yor. Akademi, son tahlilde bilimsel bir çerçevede bir şeyleri sorgulayarak tartışarak filan çalıştığın bir yer, bunun da kötü bir tarafı yok. Öğrencilerle iletişimiçinde olmayı da seviyorum. Ama akademinin diliyle yazarlığın birbirine karışmamasını başından beri önemsedim. Pekala Alman ya da İngiliz dili filan okuyabileceksen, ve bu alanlarda ademisyenlik yapma şansım da olduğu halde bu yola girmedim çünkü edebiyatı formel çerçevede tartışmak, uzun vadede beni söndürecek bir iş. Bu yüzden yazıya bilim insanı gözüyle yaklaşmak, bilinçli bir şekilde uzak durduğum bir şey oldu. Sorunun ikinci kısmına gelirse: Genç Yazarın Notları'nda üniversite ortamı var tabii ama McAlister'in üniversitesi o, benim şu anki halimle doğrudan bağlantılı sayılmaz. Mc üniversiteyi öğrenci olarak yaşıyor, derslere girmiyor, hayatı kantinde bunalarak, banklarda sigara içerek geçiyor.

Genç Yazarın Notları'nda iyi anlamda "anakronik" bir durum var. McAlister'in krizleri ve çıkışları bazen insanın aklına bir 19. yüzyıl yazarını (misal Dostoyevski – Yeraltından Notlar) ya da hatta bir 18. yüzyıl dark romantliğini (misal Goethe – Genç Werther'in Acıları) akla getiriyor. Yakın zamanda Tanpınar'ın Suat'ı üstüne yazdığım bir yazıda bunun bir anakronizm olmadığını, bu tip maudit karakterlerin her çağda nüksedebileceğini söylemiştim. Sen ne düşünüyorsun bu tarihsel hat hakkında?

İnsanın zehirli bir tarafı, karanlığı var. Temel, çekirdek bu. Bunu bazen gerçekçi, bazen romantik, bazen de gerçekdışıya varan, gerçekle gerçekdışının kesiştiği bir noktada anlatabilirsin. Sen de değinmiştin galiba yazıda, Tanpınar Suat'ı tuhaf bir metafizik alana yerleştiriyor yer yer, Yeraltından Notlar'ın kahramanı da gerçekdışı, olumsuz anlamda değil, Dostoyevski'nin muzipliğini vurgulamak için söylüyorum, karikatürvari özellikler taşıyor. Bu, hayati bir konu çünkü insanın karanlığına iniyorsun. Oraya da büyükler biraz mizaha başvurmadan ya da belirsiz alanlar oluşturmadan pek inmiyorlar. Faust da mesela, Faust 1 yani, şeytani-absürd-mizahi bir kitap olarak okunabilir. Demek ki evet, bu zamansız bir konu-karaktermiş gibi görünüyor.

Üç romanında da kötücüllük önemli bir yer tutuyor. Bir önceki sorunun devamı olarak, edebiyatta kötücül

karakterler, negativite üzerinden gören ve düşünen karakterler hakkında nasıl bir hisse sahipsin. Şahsen ben hep o tip karakterleri, yıkıcı karakterleri sarsıcı buluyor ve edebiyatın en önemli işlerinden birinin de bu yıkıcılığı ortaya koymak olduğunu düşünüyorum.

Öfke, hayata ve kendine, bir şeylerin bir türlü olmamasına, istediğin hayatın yaşanmamasına, ne istediğini bilmemeye, bilsen de onu yaşayacak cesareti bulamamaya duyulan öfke. Toplumda, insanlarda aradığını bulamamaya, ne aradığını bilmemeye; yaşamaya, yaşamak zorunda olmaya, ölecek olmaya duyulan öfke. Ve yıkıcılık. Hem kendini ve hayatı yok etmek, hem de bunu olasılıklar için yapmak. Burada çok yoğun bir güç, enerji var, sarsıcılığı da buradan geliyor olabilir. Bize dair bir gerçeği, bakmaya çekindiğimiz karanlığımızı ve oradan başlayacak belirsiz ve tehlikeli olasılıkları simgelediği için.

Şöyle genel bir soru sormak isterim: edebiyat (ya da senin edebiyatın) ülkenin (ve dünyanın) mevcut haline dair bir şeyler söylüyor mu? Ya da söylemeli mi. Şöyle de sorabilirim: sence edebiyat ile reel politik arasında bir ilişki var mıdır?

Bazı toplumcu gerçekçi romanlarda olduğu gibi zarifçe, ustalıkla yapıldığında, insanı toplumu sevmeye ve eşitsizliklere karşı çıkma konusunda bir duyarlılığa da götürebilir politik edebiyat. Ya da Nazım'ınki gibi her köşesine ideoloji sinmiş bir şiir, büyük bir şiir de olabilir. Ancak çoğu zaman, böyle açıkça siyasi bir çizgi izlemediğinde de son derece yıkıcı bir şey söyleyebilirsin. Çavdar Tarlasında Çocuklar'ın hayatı kökünden sarsmak için yazılmadığını kim iddia edebilir ya da Tehlikeli Oyunlar'ın.

Ve son soru: bundan sonra ne yazacaksın? Bir plan var mı? Varsa da önceki romanlarla bir bağı olacak mı?

Planlar var tabii ama çoğu, yazmaya başlar başlamaz çöpü boyluyor. Anlatıcının sesinin ortaya çıkması, belirmesi önemli bir şey. O ses de daha önceki seslerden birini çok andırmamalı, en azından benim için böyle. Bakalım, ne olacak, ne çıkacak ya da bir şey çıkacak mı, ben de bilmiyorum.

Şeyhmus Diken, kentten sicilinden düşenleri hatırlatıyor

Şeyhmus Diken, zamana yenilerek yitip giden değerlerin ve modern zamanların gadrine uğrayıp yıkılan mekânların ahını anlatıyor yeni kitabında. Bu yönüyle “Ahım Var Diyarbakır” aynı zamanda Diyarbakır’ın hafızasını korumaya çalışan bir kitap.

Vecdi Erbay verbay@gazeteduvar.com.tr

Seyhmus Diken'in 20'inci kitabı "Ahım Var Diyarbakır" Aras Yayıncılık'tan çıktı. Diken, ilk baskısı kısa sürede tükenen kitabında yer alan denemelerde yine Diyarbakır'ı ve bölgeyi anlatıyor. Diğer kitaplarında olduğu gibi, "Ahım Var Diyarbakır" da da dinlerin, dillerin, etnik kökenlerin birbirini itmediğini, tam tersine birbirine destek olduğunu görmek mümkün.

Öte yandan Diken, yitip giden mekânların, insanların, hikâyelerin, yaşama biçimlerinin de peşine düşüyor bu denemelerinde. Onların bir deneme yazısıyla da olsa hatırlanmasını, dirilmesini sağlamaya çalışıyor. Bu özelliği ile yeni kitap da öncekiler gibi bir kent belleği oluşturma gayreti içinde. Kentin son birkaç yılda yaşadıklarını, uğradığı değişimi, barış sürecinin umutlu günlerini ve ardından gelen yıkımı anlatarak kentsel hafızanın korunmasına olanak sağlıyor.

Diken ile yeni kitabını, eski Diyarbakır'ı, kentin değişen çehresini, bazı mahallelerin kentsel dönüşüm nedeniyle yıkılmasını konuştuk. Ama söyleşiye geçmeden önce, Diken'in kendine has diliyle deneme yazınına da katkıda bulunduğunu belirtmek isterim.

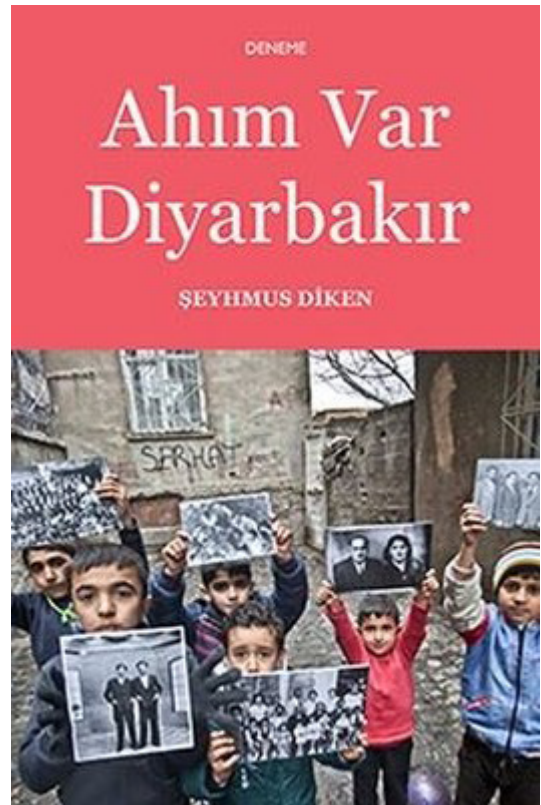
"Ahım Var Diyarbakır" hangi ah'tan söz ediyor?

6 yıl önce, 2011 yılında yine Aras Yayınları'nda bir kitabım yayınlanmıştı. Kitabın adı "Gittiler İşte" idi ve bu kitapta, kentin mekânları ve insanları üzerinden bir okumaydı. Yani yitip giden, tahrip olan mekânlar ve mekânlarla birlikte artık kentin sicilinden düşen kimliklerin, şahsiyetlerin modern zamanlarda yeniden kentin hafızasına yazılmasına, nakşedilmesine, unutulmamasına çalışıyordu. Bu kitap çok büyük ilgi gördü. Kitabı okuyanlar, 'Acaba ne zaman Geldiler İşte'yi yazacaksınız?' diye sormaya başladılar. Ben de birkaç yıl içinde yazarım diyordum. Çünkü rüzgâr çok olumlu esiyordu. Kentin sicilinden düşen kimliklerin yeni zamanlardaki çocukları, akrabaları kente geri dönüyor, görünür olmaya başlamışlardı.

Dolayısıyla, 'Geldiler İşte'yi yazmak mümkündü. Ama biliyorsun, 2014'ten sonra hızlı bir şekilde gündem değişti, ortam savaş haline döndü. Hendekli, barikatlı, sokağa çıkma yasaklı günlerle kent yıkımı başlayınca 'Geldiler İşte'yi yazma ortamı kalmadı. Hatta farklı şekilde, yeniden bir 'Gittiler İşte' yazma durumu ortaya çıktı. Çünkü kent elden gidiyordu, birçok kadim mekân yıkı-

lıyor, insanlar çok kötü şekilde ölüyordu. Bu kitaptaki metinleri o iki yıllık zaman dilimi içinde yazmaya başlamıştım. Aslında bir kitap olabilecek şekilde yazıyordum ve yayınlıyordum. Sonra kitaplaştırmaya karar verdiğimde bu denemeleri bir kez daha elden geçirdim.

İsmine gelince; biliyorsun, ben kentin eski adlarıyla barışık biriyim. Amid, Amida, Diyarbekir, Dikanegard, Amed, Diyarbakır... Bunların hepsi bir şekilde benim metinlerimde yer alır. Fakat bu son felaketi yeni adıyla, başka deyişle resmi söylem üzerinden yaşadık, yaşamak zorunda kaldık. Dolayısıyla bir yüzleşme olacaksa kentin son ismiyle, yani Diyarbakır üzerinden bir yüzleşmeye ihtiyaç vardı. Bu nedenle "Ahım Var Diyarbakır" olmalıydı.. Yayınevi, kitap için, "Bir Ahım Var Diyarbakır" ismini önerdi, ben 'Bir'i çıkardım. Çünkü bizim birden fazla, yüzlerce, binlerce ahımız var. Bunların hiçbirini, 'Bir' ile öne çıkaramayız, dolayısıyla ah'ların yüzleşmesi olabilecek bir kitap oldu bu. Yine insan, mekân ve yaşanmışlıklar üzerinden 46 denemeden oluşan bir kitap oldu. Ve sadece yaşadığım Diyarbakır üzerinden bir metinler kitabı değil, bölgenin de hikâyeleri üzerinden bir yüzleşme, bir hesap kesimi kitabı oldu.

Ahım Var Diyarbakır, Seyhmus Diken, 264 syf., Aras Yayıncılık, 2017.

Diyarbakır'ın bugününü anlatırken, geçmişi de hatırlatıyorsunuz. Kentle ilgili bilgi vermek konusundaki ısrarın nedenini sizden de dinlemek isteriz.

Anlattıklarım eski değil, 3 yıl öncesine kadar hepimizin tanık olarak yaşadığı şeyler. Oysa bizim hikâyemiz, çok eski tarihlerden sesleniyormuş gibi bir hale evrildi. Kendi tarihimizin, kendi geçmişimizin, yaşadıklarımızın adeta yabancıya haline dönüştük. Böyle bir ikilem içinde bu metinleri kaleme aldım. Yani hem bir şeyleri yaşamışım hem de sanki yaşamamışım, başkaları bana anlatmış gibi. Bu evler, bu mekânlar, bu insanlar bu kentte miydi? Mesela yasaklı olan 6 mahalleye gidiyorsunuz ve hiçbir şeyi bildiğin, tanıdığın, yaşadığın yerde yerinde bulamıyorsunuz. Kitapta da anlattım, Hasırlı Mahallesi'nde, benim içinde yaşadığım ev artık yok. 3 yıl öncesine kadar varlığını sürdüren 9 odalı, nefis avlusu olan, bazalt taşlı ev, şimdi dümdüz bir arsaya dönmüş. Mekânlar yok olunca bunların hikâyeleri de yok olup gidiyor. Birilerinin bir şeklide bu hikâyeleri paylaşması, anlatması gerekir. Geçmişinden bihaber olan kuşaklar birlerinin önceki yaşantıyı anlatmasına ihtiyaç duyuyorsa, gelecekte de bu kuşağın neler yaşadığını öğrenmek isteyenler için birilerinin yazması gerekir. Bunların kaleme alınması gerekiyor. Aslında

bir anlamda vakanüvis görevini üstleniyoruz. Bu kitapta da bunu yaptım.

Devlet, Suriçi'ni yıkarak yeni ve modern mahalleler inşa etme çabası içinde. Suriçi'nde doğup büyümüş biri olarak, bu konuda ne söylemek istersiniz?

Kendi çocukluğum üzerinden bir okuma yapmayı deneyeyim. Ben şimdi yıkılmaya başlayan Alipaşa Mahallesi'nde, eski adı Surp Sarkis, yeni adı Çeltik Kilisesi olan mekânın tam karşısındaki bir sokakta doğmuşum. Geçenlerde gidip doğduğum evi gördüm, henüz yıkılmamış. Ben iki yaşındayken, şimdi hâlâ yasaklı olan Hasırlı Mahallesi'ne taşınmışız. Bu mahallede büyüdüm. Bu mahallelerin mekânlarını, insan ilişkilerinin ruhunu bilen biriyim. Hayatımın bütün dönemlerinde, ender uzak kaldığım zamanları çıkarırsak, bütün yaşantım buralarda geçti. Aslında siz Amed'i, Diyarbakır'ı, Diyarbakır'ı anlattığınızda Suriçi'ni anlatmak zorundasınız.

Bunun dışındaki mekânlar kente ait değildir. Bunlar dünyanın her tarafında kolaylıkla karşılaşılabileceğiniz, parayla ilgili akıllı mekânlar. Üstelik bu 5 bin yıllık yaşam manzumesi açısından baktığınızda, 1950'li yıllara kadar kesintisiz

Vecdi Erbay ve Şeyhmus Diken

hayatın sürdüğü Suriçi'nden söz ediyoruz. Bu nedenle buraları gözünüzün nuru gibi korumak zorundasınız. Oraları, 'sokaklar dar, araç giremiyor ya da yangın çıktığında itfaiye giremiyor' diye yıkamazsınız. Binlerce yıldan beri insanlar burada yaşamış, kendilerine göre bir yaşam biçimi kurmuşlar.

Tepedeki güneşin kırılma noktalarını hesaba katarak dar sokaklar inşa etmişler. Evlerin güneşe bakan ya da bakmayan odalarını, kuzeye bakan, güneye bakan şeklinde düzenlemişler. Avluya bir havuz koymuşlar, havuzun kenarına dut ağacı dikmişler. O dut ağacının yapraklarından yararlanarak ipekböcekçiliği yapmışlar. Kentin muhasara altında kalması ihtimaline karşı surların dibinde kendilerine yetecek ürünleri elde edebilmek için kent bahçeleri kurmuşlar. Dışarıdan getirdikleri suyu kente dağıtmak için 3 ayrı kanal ve sistemler kurmuşlar. Örumcek ağları gibi kentin dibini kuşatan kanal sistemi kurmuşlar.

O kanal sistemlerinden taşan atıkları değişik süzgeçlerden geçirerek en son Mardinkapı'dan Hevsel Bahçeleri'ne taşıyıp buradaki bahçeleri sulamakta, gübrelemekte kullanmışlar. Bütün bunlar muhteşem bir aklın ürünü. Burada 30'un üzerindeki kavmin hepsi böyle bir hayatı beyinlerinde ve hafızalarında ve gündelik hayatlarında tasarlayarak dizayn etmişler. Şimdi siz böyle bir dizaynı hiç yaşanmamış gibi elinizin tersiyle itip, bugünkü teknolojinin durumuna göre yıkamazsınız. Tescilli, tescilsiz yapıları yıkıp sonra da orada geniş meydanlar yapıyorsunuz. Yetmezmiş gibi kentin mimari tarzıyla ilgisi olmayan, incecik bazalt taşı giydirme yöntemiyle betonarme evler yapıyorsunuz ve buna da "Diyarbakır Evi" diyorsunuz. Bu doğru değil. Buna Diyarbakır evi demeyin, 'biz yıktık eski evleri yenilerini de bunlardır' deyin. Kabul eden eder, kabul etmeyen etmez.

Bence bugün tasarlanan projeksiyonun kentin dokusuyla uzaktan yakından bir akrabalığı yok. Aslında belki bütün bu felaket bittikten sonra, kentin dinamiklerine, 'bir bilenlerine' sormalydılar, 'eskiyi daha fazla hırpalamadan nasıl yeni bir şey inşa edilebilir' diye. Devletin en tepesinden bakıp en iyisini ben bilirim, yaptım oldu mantığıyla değil de sivil toplum örgütleri, şahsiyetleri, örnek yapıları dikkate alınarak yapılmalıydı. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi geçmişte Orhan Cezmi Tuncer'e "Diyarbakır Evleri" diye devasa bir kitap yaptırmış. Albert Louis Gabriel Diyarbakır surlarını yıkımdan kurtarmış. 1932'de Diyarbakır'a gelmiş, Diyarbakır surlarınının, mekânlarınının,

bir sürü yapının şemalarını çizmiş. Bu şemalarla teknik olarak bu yapıların binlerce yıldır nasıl korunarak bugüne geldiğini yazmış. Bu yapılarla, bu yaşama biçimiyle ilgili çok şey yazılmış, bunlar bilinen şeyler. Ama bunların hepsi görmezden geliniyor.

Neden?

Birincisi devlet geleneğinde sivil insanlara sormak diye bir gelenek yok. Osmanlı'dan beri böyledir, en iyisini kendisi bilir, bildiğini yapar, tebaa da buna uyar. Birinci kural budur ve bu kural bugün de geçerli maalesef. İkinci mantık ise, kanaatimce şudur: Oldubittiye getirerek bu dönemi bitirmek. Yıktık ama yerine de bu güzel yapıları yaptık diyecekler. Bir diğeri ise devletin gizli ajandasında yer aldığını düşündüğüm hafızayı yok etmektir. Suriçi her şeyiyle unutulsun istiyorlar.

Son yıllarda Suriçi'nden bağımsız ve hiç ilgisi olmayan, adeta bir başka şehir inşa edildi Diyarbakır'da. Bu kenti sosyal olarak nasıl değiştirdi?

1999'da belediye yönetimleri değişti. Belediyelerde HEP, DEP, HADEP, DBP çizgisinde siyaset yapan arkadaşlar belediye yönetimine gelmeye başladı. Çok iyi şeyler yaptılar. Ama eleştirilerim de var. Kentin yeni yüzü dediğimiz, mesela Dicle Kent, 75 metrelik yolda gerçekleşen yapılanma ile ilgili. Ben, bu dikey mimarinin bu kente yapılmış büyük bir haksızlık olduğunu düşünüyorum. Mimar değilim ama yıllarca sivil mimari hakkında okumuş biri olarak bu kentin coğrafi, iklimsel özelliklerini de bilen biri olarak söylüyorum bunu. Bence Diyarbakır, 13-14 katlı binalara, bu yüksek katlardan bahçeye bakan ve başka türlü o bahçelerden yararlanmayan bir yaşam biçimine layık bir kent değil.

Karacadağ en son 3 milyon yıl önce patlamış volkanik bir dağ. O dağın püskürttüğü lavlar ateş denizi şeklinde akıp gelmiş, debisi çok yüksek Dicle nehriyle buluşup, bulunduğu noktada Fiskaya'dan başlayarak doğal bir bazalt plato oluşturmuş. İnsanlar kenti bu platonun üzerine kurmuşlar. Taşı da nakış nakış işleyerek kentin mimari tekniğine yedirmişler. İsteseydiler onlar da çok katlı binalar yapabilirlerdi. Güzel avlular yapmışlar, o avlular da bir hayat kurmuşlar ve o taş evlerde binlerce yıl yaşamışlar. Peki, böyle coğrafi bir şekillenme varken biz neden çok katlı binalara ilgi gösterip kent rantinesine "armağan" ediyoruz? Dünyada,

teknolojiye rağmen kentin mimarisini koruyan kentler vardır. Ama ne yazık ki bizim yöneticilerimiz Avrupa'ya gittiklerinde "turistik gezi" yapıyorlar. Oradaki hayatı gözlemleyerek, biz bunu kendi kentimize nasıl uygulayabiliriz, diye düşünmüyorlar.

Bu nedenle biz böyle akıllı binalar mezarlığında yaşayan ölüler haline geldik. Şimdi 14 katlı, korunaklı, steril sitelerde yaşıyoruz. Komşumuzun ölüsünden de dirisinden de haberimiz yok. Onun mutfağında pişen kabak meftunesinden, kenger meftunesinden, ekşili sumaklı Diyarbakır dolmasında haberdar olmadığımız gibi kokusunu bile duyamıyoruz. Eski Diyarbakır evlerinde öyle değildi, biz böyle bir hayatsızlığa mahkûm olduk. Mekânlarla birlikte insanlar da değişti çünkü.

Eski insanlara, eski mesleklere duyduğunuz ilgi biliniyor. Bu kitapta da epey değinmişsiniz. Bu ilginin nedenini nasıl tarif edebilirsiniz?

Sözünü ettiğin eski insanlar, kentin eski alışkanlıklarını, kentin sicilinden düşen meslekleri ısrarla sürdürüyorlar. Bu ısrarın unutulmaması için de yazmak gerekiyor. Taşların nasıl işlendiğini merak edenlere tanıtmak gerekiyor. Bu işleri yapan tek tük kalmış insanlar da ilgiyi hak ediyorlar. Bu insanların, 'Akılsız bir işte ısrar edenler' durumuna düşürülmemesi gerektiği için, onlara hak ettiği değeri vermek gerekiyor. Aynı 'akılsız işleri' bir bakıma biz de yapıyoruz. Biz gidip yok olan meslekleri yapmakta ısrar edenlerle konuşuyor, onlardan iki kelime almaya çalışıyoruz, birileri de bize bakıp 'akılsız bir iş' yaptığımızı düşünüyor. Oysa bu eski insanlardan laf almaya çalışırken aslından Azrail'in ağzından kelime kapmaya çalışıyoruz. Çünkü Azrail tetiktedir, o eski insanın canını almaya hazır bir yeredir. Böyle bir durumda "kelime hırsızlığı" yapmaya çalışıyorsunuz. Alberto Manguel'in o güzel kitabında dediği gibi kelime avcılığı yapıyoruz. İyi ki de yapıyoruz.

Eski mesleklerin Ermenilerden kalmış olması, onların da unutulmaması anlamına geliyor bir bakıma, değil mi?

İyi ki bu mesleklerin Kürt ve Müslüman sahipleri, bu meslekleri kimlerden öğrendiklerini cesaretle söylüyorlar. Bu bir kadir kıymet bilirliliktir. Diyarbakır'ın bir güzel tarafı da budur, bir hak teslimiyeti var. Mesela kadayıfçıya gittiğinizde, adam bu işi bir Ermeni ustadan öğrenmişse söylüyor. Herkes de biliyor ki, Osmanlı'dan bu yana el sanatları

Ermeni halkındaydı. Müslüman tebaa egemen olduğu için bu işleri küçümsüyorlardı, ben paramı verir alırım diyordu. Bu sadece Diyarbakır'a has bir olay da değildir.

İstanbul'daki kasırlar, konaklar, çeşmeler de büyük ölçüde dönemin Ermeni mimarlarının eseri. Bunda utanılacak bir şey de yoktur. Ülkelerin ve kentlerin şecereleri çok dilli, çok dinli, çok etnisiteli bir yapıya sahip ve bunlar kendileri arasında işleri bölüşmüşler. Bugün bu insanlar bu işleri sürdürüyorlar ve kimlerden öğrendiklerini anlatıyorlar. Gelecek kuşaklar bunları okuduğunda kentin hafızasının yeniden canlanmasına, tazelenmesine neden olur.

Surp Giragos Kilisesi'nin onarılması dolayısıyla kente çok sayıda Ermeni geldi. Siz de bundan yola çıkarak "Geldiler İşte" başlıklı umutlu bir yazı yazdınız. Şimdi nedir durum? Umudunuzu hâlâ koruyor musunuz?

Şimdi, görüldüğü kadarıyla bir belirsizlik var. Beni tanıyanlar bilir, ben iyimserimdir, bardağın dolu tarafını görürüm. Ama bu güne baktığımızda çok karanlık bir tablo gözüküyor. Kentin yeniden ayağı üzerine kalkmasını tasarlayan devlet de hiç kimseye hiçbir şey anlatmıyor. Dolayısıyla Suriçi'ne gittiğinizde, diyelim acele kamulaştırmayla yıkım kararı alınan Alipaşa Majallesi'ne gittiğinizde, oradaki insanlar hemen soruyor size, 'Abi ne olacak' diye. Siz de bilmiyorsunuz çünkü kimse sizinle o bilgiyi paylaşmıyor. İnsanlar çaresiz. Evleri yıkıldıktan sonra ne yapacak o insanlar? Evlerinin karşılığında bir ev mi verilecek kendilerine, tatmin edici bir para mı verilecek?

Ortada çok ciddi bir belirsizlik var ve bu belirsizlik insanları gelecek konusunda endişelendiriyor. Aslında bu endişeyi aşacak bir politikaya ihtiyaç var. Sivil toplum örgütlerinin, siyasilerin kaygıyı gidermek için çabaları olabilir. Ama öyle bir dönem ki sivil toplum örgütleri de bir şey yapamıyor. Ne kamuoyu oluşturma anlamında yapabileceği bir şey kalmış, ne de siyasetçilerin bir hükmü kalmış. Umuyorum bu karamsarlık kısa sürede dağılır.

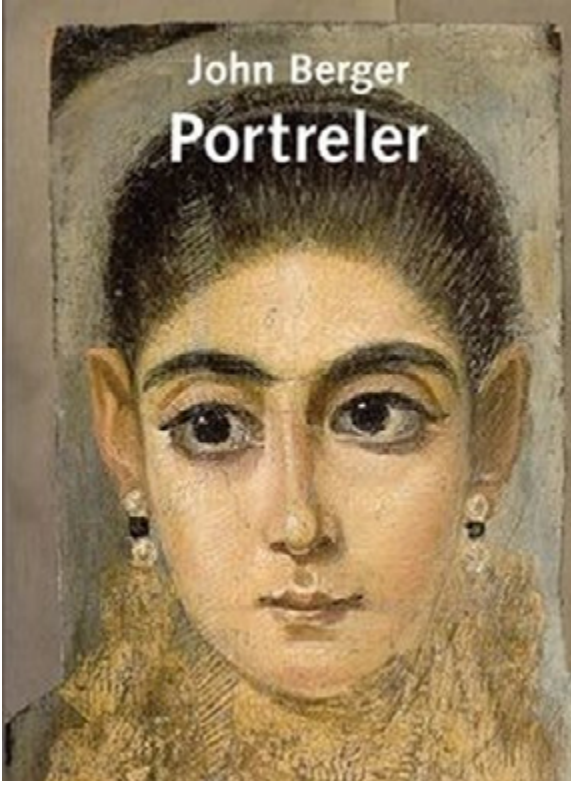
EDEBİYAT

- 1. Leyla ile Mecnun**
Burak Aksak, Küsurat Yayınları
- 2. Kırlangıç Çılgılığı**
Ahmet Ümit, Everest Yayınları
- 3. Sanma ki Yalnızsın**
Elif Şafak, Doğan Kitap
- 4. Pembe Fili Düşünme**
Zeynep Selvili Çarmıklı, İnkılap
- 5. Bazı Yollar Yalnız Yürünür**
Özgür Bacaksız, Destek Yayınları
- 6. Olağanüstü Bir Gece**
Stefan Zweig, İş Bankası Kültür Yayınları
- 7. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu**
Stefan Zweig, İş Bankası Kültür Yayınları
- 8. Momo**
Michael Ende, Pegasus
- 9. Üç Kız Kardeş**
İclal Aydın, Artemis Yayınları
- 10. Fahrenheit 451**
Ray Bradbury, İthaki

EDEBİYAT DIŞI

- 1. Gazi Mustafa Kemal Atatürk**
İlber Ortaylı, Kronik Kitap
- 2. Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı**
Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo
- 3. Kafaya Takmama Sanatı**
Mark Manson, Butik
- 4. Saklı Seçilmişler**
Soner Yalçın, Kırmızı Kedi Yayınları
- 5. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Güç Odaklarının Mücadelesi**
İlker Başbuğ, Kırmızı Kedi Yayınları
- 6. İyiliğin Hareket Hali**
Metin Hara, Destek Yayınları
- 7. Değişim Sürecinde Türkiye**
Mahfi Eğilmez, Remzi Kitabevi
- 8. Tarih Bizi Çağırıyor**
Tufan Gündüz, Pelin Çift, Yeditepe
- 9. Ecevit'in Anıları**
Mehmet Çetingöleç, Doğan Kitap
- 10. Zamanın Kısa Tarihi**
Stephen Hawking, Alfa Yayıncılık

Portreler

John Berger, Metis Yayınları

Chicago Kıyıları

Stuart Dybek, Yüz Kitap

Dostluk Üzerine

Cicero, İş Bankası Yayınları

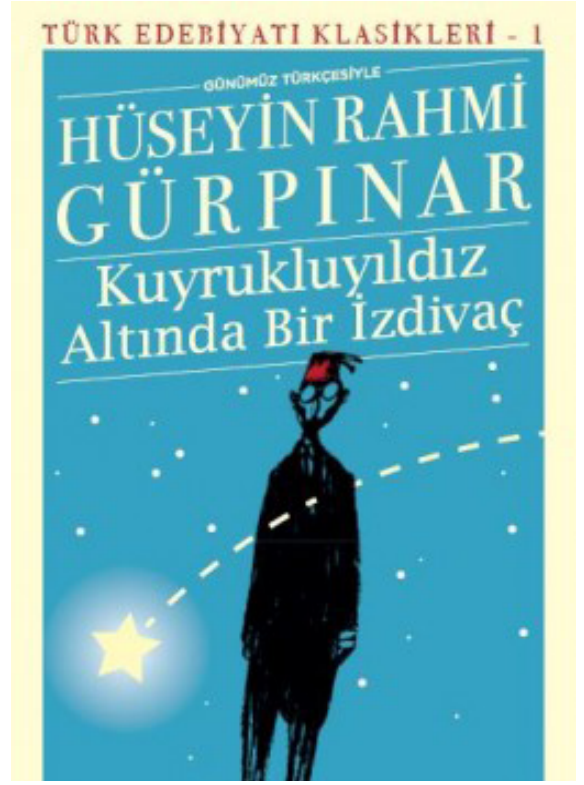
7 Günah

Cemal Erez, Yapı Kredi Yayınları

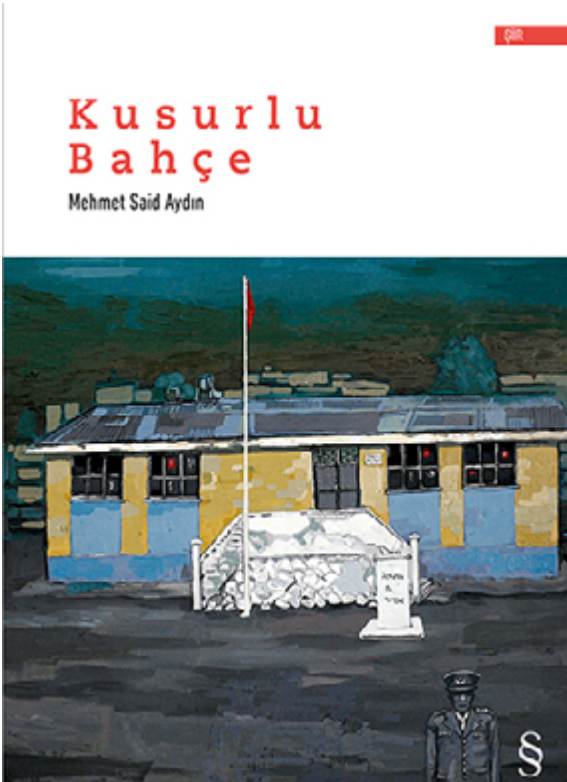
Acı Bir Başlangıç Bu

Javier Marías, Yapı Kredi Yayınları

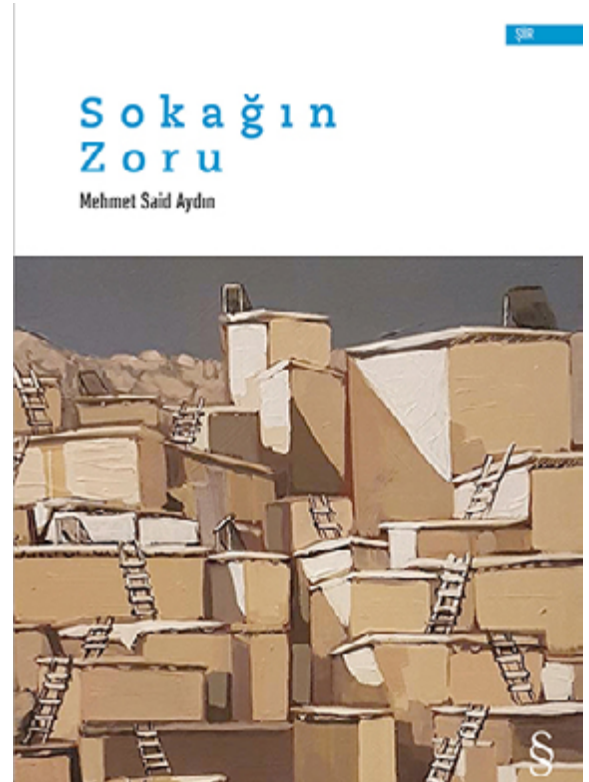
Kuyruklu yıldız Altında Bir İzdivaç

H. R. Gürpınar, İş Bankası Yayınları

Kusurlu Bahçe

Mehmet Said Aydın, Everest

Sokağın Zoru

Mehmet Said Aydın, Everest

Anne Hakları Bildirgesi

Élisabeth Brami, Yapı Kredi Yayınları

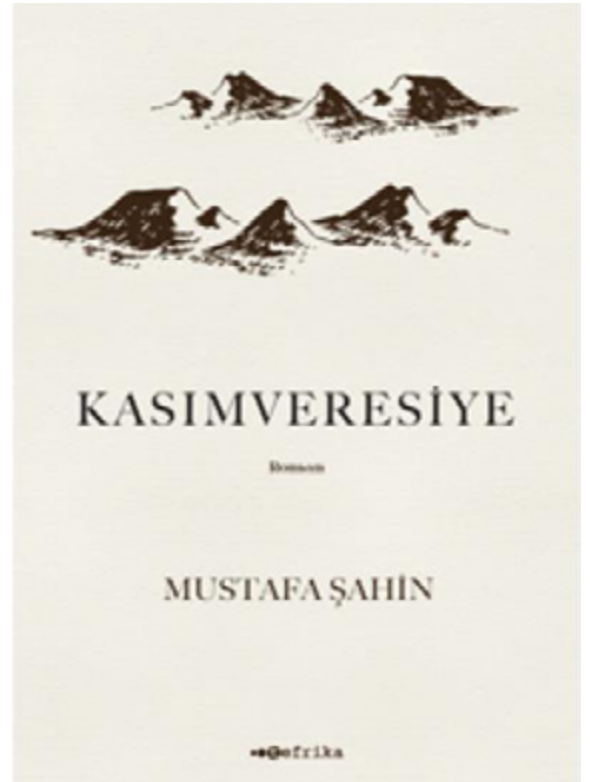
Polisiye Öyküleri

İshak Reyna, Kelime Yayınları

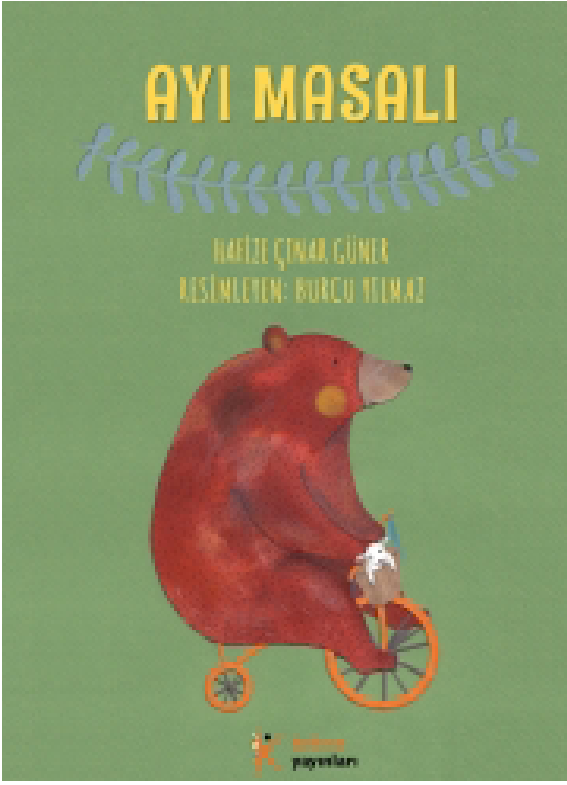
Kemik Tozu

Zeynep Delav, Hep Kitap

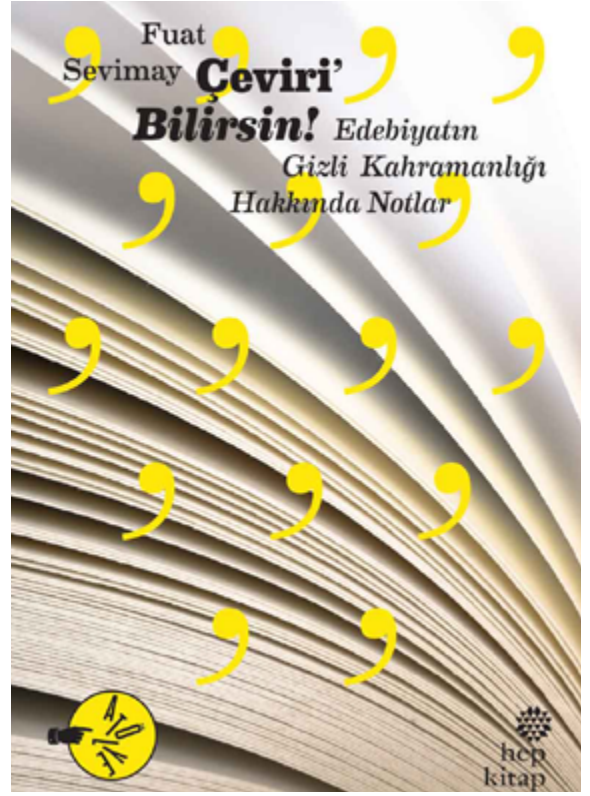
Kasımveresiye

Mustafa Şahin, Tefrika Yayınevi

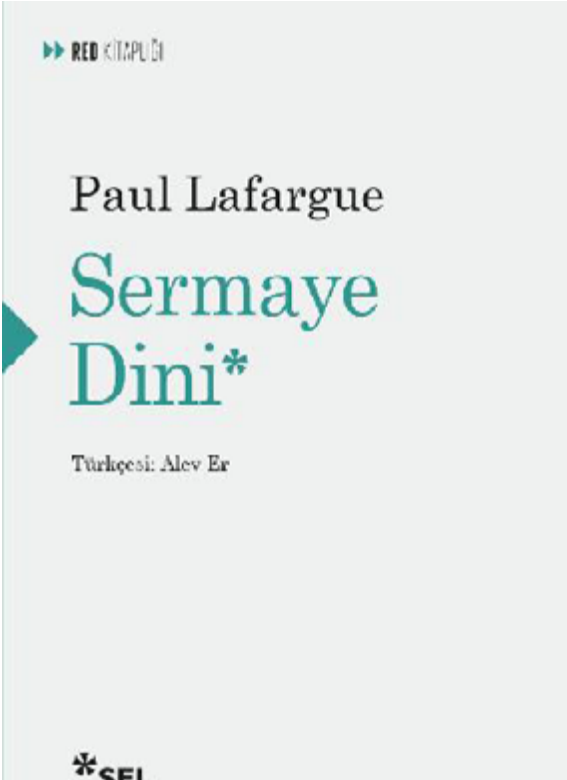
Ayı Masalı

H. Çınar Güner, Kelime Yayınları

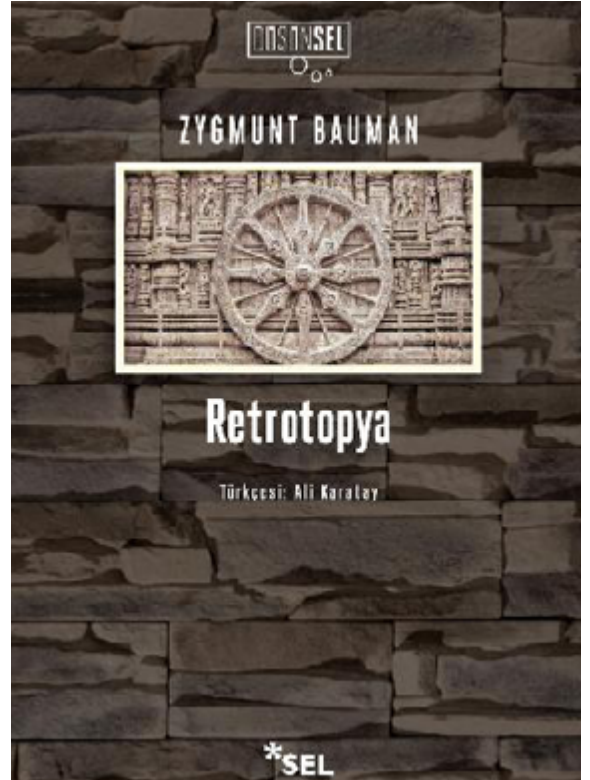
Çeviri' Bilirsin

Fuat Sevimay, Hep Kitap

Sermaye Dini

Paul Lafargue, Sel Yayıncılık

Retrotopya

Zygmunt Bauman, Sel Yayıncılık

gazete duvaR. ‘dan oku

4

[Güç bizde olduğunda nerede duracağız?](#)

10

[64. Sait Faik Hikâye Armağanı Kemal Varol’un](#)

11

[Süreyya Evren: Rahat zaten sivri bir şeydir!](#)

15

[‘Afrika hariç değil’](#)

18

[Mehmet Said Aydın şiiri: Kelimelerin kokusu!](#)

22

[Çıplak sanat: Paris müzesi nüdistlere kapılarını açtı](#)

23

[Avesta Yayınları’nın 9 kitabı yasaklandı](#)

25

[‘Marx dâhiyse biz en iyi ihtimalle yetenekliydik’](#)

27

[Kerim Akbaş: Hiçbir şeyle uzlaşma yok](#)

38

[Şeyhmus Diken, kentin sicilinden düşenleri hatırlatıyor](#)

43

[Yeni Çıkanlar](#)

